

**RAPORTUL PERIODIC AL REPUBLICII MOLDOVA
ASUPRA APLICĂRII CONVENȚIEI
INTERNAȚIONALE PRIVIND ELIMINAREA TUTUROR
FORMELOR DE DISCRIMINARE RASIALĂ
(Rapoartele combinate nr. 12,13,14)**

Lista de abrevieri

ANOFM	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
ANTEM	Asociația Națională a Trainerilor Europeni din Moldova
APC	Administrația Publică Centrală
APL	Administrația Publică Locală
ARI	Agenția Relații Interetnice
AP	Avocatul Poporului
ASP	Agenția Servicii Publice
BMA	Biroul Migrație și Azil
BNS	Biroul Național de Statistică
CA	Consiliul Audiovizualului
CC	Consiliul Coordonator al organizațiilor etnoculturale
CE	Comisia Europeană
CER	Comunitatea evreiască din Republica Moldova
CN	Casa Naționalităților
CNC	Consiliul Național pentru Curriculum
CoE	Consiliul Europei
Consiliul/CPEDAE	Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității
HG	Hotărârea Guvernului Republicii Moldova
HP	Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova
IHRA	Alianța Internațională pentru Memoria Holocaustului
IPC	Institutul Patrimoniului Cultural
IPIS	Institutul pentru Inițiative Strategice
IPRE	Institutul pentru Politici și Reforme Europene
ÎCMN	Înaltul Comisar pentru Minorități Naționale al OSCE
MAEIE	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene
MAI	Ministerul Afacerilor Interne
MECC	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării
MJ	Ministerul Justiției
MSMPS	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale
OAP	Oficiul Avocatului Poporului
ONU	Organizația Națiunilor Unite
OSCE	Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
PNADO - 3	Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018–2022
PNUD Moldova	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare în Moldova
RPL 2014	Recensământul Populației și al Locuințelor din 2014
UE	Uniunea Europeană
UTA Găgăuzia	Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia

PREAMBUL

Raportul periodic al Republicii Moldova asupra aplicării Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (în continuare Convenția)¹ (rapoartele periodice nr. 12,13,14 combinate într-un singur document) a fost elaborat în concordanță cu alin 1 b), art. 9 al Convenției în baza „Observațiilor finale privind cel de-al zecelea și al unsprezecelea raport periodic al Republicii Moldova”, adoptate de Comitetul ONU pentru eliminarea discriminării rasiale (CERD) la ședința nr. 2537 din 8 mai 2017 (CERD/C/MDA/CO/10-11).

Raportul acoperă perioada iunie 2017 - 2019 și conține informații specifice privind punerea în aplicare a art. 1 – 7 din Convenție, precum și progresele realizate în vederea îndeplinirii prevederilor acesteia. Totodată, Raportul reflectă eforturile autorităților moldave care vizează implementarea recomandărilor exprimate de Comitetul CERD în ”Observațiile finale”.

În termen de un an de la adoptarea „Observațiilor finale privind cel de-al zecelea și al unsprezecelea raport periodic al Republicii Moldova”, conform p. 31 Agenția Relații Interetnice a întocmit Notă informativă privind realizarea recomandărilor conținute în paragrafele 19 și 23, care a fost expediată CERD prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene (iulie 2018).

Prezentul raport a fost elaborat de către Agenția Relații Interetnice (ARI) în colaborare cu Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene (MAEIE), Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale (MMPSF), Ministerul Justiției (MJ), Ministerul Afacerilor Interne (MAI), Ministerul Educației, Culturii și Cercetării (MECC), Procuratura Generală (PG), Biroul Național de Statistică (BNS), Biroul Migrație și Azil (BMA), Consiliul Audiovizualului (CA), Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM), Agenția Servicii Publice (ASP), Avocatul Poporului (AP), Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității (Consiliul/CPEDAE), Biroul politici de reintegrare din cadrul Cămarilor de Stat (BPR); organele administrației publice locale (APL). Pe lângă ARI a fost creat grupul de lucru pentru coordonarea procesului de elaborare și consultare a raportului nominalizat constituit din reprezentanți ai instituțiilor menționate și din liderii organizațiilor etnoculturale ale minorităților naționale.

În perioada de 4-5 februarie 2020 a avut loc atelierul de lucru ”Sistemul internațional de monitorizare a drepturilor omului. Raportul combinat nr. 12,13,14 al Republicii Moldova pentru Comitetul ONU pentru eliminarea discriminării rasiale”, organizat de către Oficiul ONU pentru Drepturile Omului în Moldova în parteneriat cu ARI. Atelierul a fost destinat membrilor grupului de lucru interministerial, având drept scop prezentarea și examinarea raportului în cauză. La lucrările atelierului au participat reprezentanți ai 13 organe administrative centrale și 12 lideri ai asociațiilor etnoculturale ale minorităților naționale. Raportul a fost completat ulterior în baza recomandărilor formulate de către participanți în cadrul dezbaterii.

Consiliul Coordonator al organizațiilor etnoculturale (CC) care activează pe lângă ARI a fost informat referitor la adoptarea de către CERD a „Observațiilor finale privind cel de-al zecelea și al unsprezecelea raport periodic al Republicii Moldova”. Totodată, membrii CC au fost implicați în procesul de elaborare a Raportului. În cadrul ședințelor CC au avut loc consultări asupra conținutului acestuia.

¹ Convenția a fost ratificată de către Republica Moldova în anul 1991 prin Hotărârea Parlamentului (HP), nr. 707-XII din 10.09.1991. Pentru Republica Moldova Convenția a intrat în vigoare din 25 februarie 1993.

Întru asigurarea transparenței și a principiului participativ, Raportul a fost deschis pentru consultări publice, prin amplasarea acestuia pe site-ul oficial al ARI www.bri.gov.md.

PARTEA ÎNTÎI

Prezentarea generală a politicii de stat privind prevenirea și eliminarea discriminării rasiale

Principiile nediscriminării, universalității și egalității în drepturi, prevăzute inclusiv de Constituție², sunt esențiale și stau la baza întregului sistem de protecție a drepturilor omului din Republica Moldova. Cadrul legislativ conține prevederi care interzic discriminarea pe criterii de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, origine socială, opinie, sex, apartenență politică, avere sau orice alt criteriu care are ca scop restrângerea sau înlăturarea recunoașterii, exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege.

Cadrul normativ și instituțional al Republicii Moldova privind promovarea și protecția drepturilor omului, inclusiv a drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale, este perfecționat continuu potrivit standardelor internaționale, priorităților naționale și aspirațiilor de integrare europeană. O atenție deosebită este acordată implementării tratatelor internaționale în domeniul vizat la care Republica Moldova este parte.

Republica Moldova este un stat cu populație polietnică (minoritățile naționale reprezintă circa 25% din populație), motiv pentru care se depun eforturi continue în vederea asigurării respectării identității etnice, culturale, lingvistice și religioase a fiecărei persoane aparținând unei minorități naționale, dar și, deopotrivă, se creează condiții corespunzătoare care să le permită să-și exprime, să păstreze și să dezvolte această identitate³.

Autoritățile moldovenești contribuie la prevenirea discriminării rasiale și combaterea oricărei forme de rasism, xenofobie, antisemitism, încurajează și susține organizarea acțiunilor întru promovarea egalității, educarea spiritului toleranței și a respectului reciproc. S-a extins spectrul de activitate a organelor centrale de specialitate ale administrației publice și a altor autorități administrative centrale, precum și s-a ridicat nivelul de participare în procesul de promovare a Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială în sferile ce țin de competența lor⁴.

² Constituția Republicii Moldova, în articolele 1 și 16 stabilește că demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, reprezintă valori supreme, iar statul garantează în măsură egală, tuturor cetățenilor Republicii Moldova egalitate în fața legii și autorităților publice pentru realizarea plenară a acestor valori. Totodată, potrivit articolului 19 din Constituția Republicii Moldova, cetățenii străini și apatrizii au aceleași drepturi și îndatoriri ca și cetățenii Republicii Moldova, cu excepțiile stabilite de lege.

³ Drepturile minorităților naționale sunt reglementate, în principal, de următoarele acte normative: 1. Constituția Republicii Moldova, Legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova, nr. 3465-XI din 01.09.1989 (totodată, Curtea Constituțională prin Hotărîrea nr. 17 din 04.06.2018 a constatat **desuetudinea** acestei legi), Legea cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor, nr. 382-XV din 19.06.2001, Legea privind statutul juridic special al Gagauziei (Gagauz-Yeri), nr. 344-XIII din 23.12.1994, 2. Legile care reglementează drepturile minorităților naționale în diverse domenii: Legea privind modul de publicare și intrare în vigoare a actelor oficiale (Nr.173-XIII din 06.07.1994), Legea privind drepturile copilului, (Nr. 338-XIII din 15.12.1994); Legea privind actele de identitate din Sistemul național de pașapoarte (Nr. 273-XIII din 09.11.1994); Legea privind organizarea judecătorească (Nr.514-XIII din 06.07.1995); Legea cu privire la publicitate (Nr. 1227-XIII din 27.06.1997); Legea culturii (Nr. 413-XIV din 27.05.1999); Legea cetățeniei (Nr. 1024-XIV din 02.06. 2000); Legea privind accesul la informație (Nr. 982-XIV din 11.05.2000); Legea privind libertatea de conștiință, de gândire și de religie (Nr. 125-XVI din 11.05.2007); Legea cu privire la asigurarea egalității (Nr. 121 din 25.05.2012), Codul educației (Nr. 152 din 17.07.2014), etc. 3), Decrete Prezidențiale și Hotărîri de Guvern cu privire la asigurarea dezvoltării culturii naționale a anumitor minorități naționale (ucraineni, ruși, bulgari, romi, evrei).

⁴ Vezi Partea a II-a a Raportului.

În urma reformării administrației publice⁵, Biroul Relații Interetnice prin HG nr.593 din 25.06.2018 a fost redenumit în Agenția Relații Interetnice, autoritate administrativă centrală din subordinea Guvernului Republicii Moldova. În același timp, funcțiile de elaborare și de monitorizare a politicilor în domeniul relațiilor interetnice și funcționării limbilor au fost transmise MECC⁶, iar funcțiile de implementare a politicilor în acest domeniu fiind păstrate de entitatea reformată - ARI. Această modificare a fost introdusă conform art. 4 din Legea privind administrația publică centrală de specialitate, nr. 98 din 04.05.2012, care stabilește un principiu fundamental de organizare și funcționare a administrației publice centrale de specialitate: „delimitarea funcțiilor de elaborare și de promovare a politicilor de funcțiile de implementare a acestora”.

În anul 2018, în cadrul proiectului „Consolidarea cooperării și a capacității actorilor care promovează și protejează drepturile minorităților naționale” implementat de către Misiunea OSCE în Republica Moldova s-au realizat 2 studii: „Analiza comparativă a practicilor eficiente aplicate de către instituțiile de protecție a drepturilor omului”⁷ și ”Evaluarea competențelor autorităților ce promovează drepturile minorităților naționale. Analiză comparativă”⁸. Obiectivul general al studiilor menționate: consolidarea cooperării dintre ARI, Oficiul Avocatului Poporului (OAP) și Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității (Consiliul/CPEDAE) în vederea fortificării cooperării și a capacităților actorilor vizati. În urma studiului, printre altele, s-a constatat că ”domeniul protecției minorităților naționale și a drepturilor omului este dispersat în activități ale 3 autorități publice distincte, ceea ce necesită un mecanism de colaborare pentru a asigura unitatea mecanismului de protecție”.

Ca urmare a evaluării competențelor instituțiilor naționale pentru drepturile omului, în care s-a recomandat crearea unui mecanism comun de cooperare, la data de 15 noiembrie 2018 a fost semnat Acordul de înțelegere între OAP, ARI și Consiliul/CPEDAE⁹, care vine să consolideze cooperarea între instituții și eforturile comune pe segmentul drepturilor omului. Părțile vor acorda o atenție deosebită drepturilor minorităților naționale la educație, accesul la informație, participare și la altor drepturi - culturale, religioase și lingvistice.

În vederea continuării cooperării constructive la data de 20 septembrie 2019 aceleași trei instituții au semnat Declarația comună cu privire la desfășurarea și reflectarea campaniei electorale fără discriminare și discurs de ură, ”reafirmând devotamentul față de respectarea drepturilor omului și asigurarea egalității tuturor persoanelor aflate pe teritoriul Republicii Moldova în sferile politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, dezabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar...”¹⁰. În contextul campaniei electorale din octombrie 2019, instituțiile semnatare a făcut un apel către politicieni, candidați electorali, jurnaliști, formatori de opinie ș.a. să respecte valorile democratice, să promoveze principiul egalității și nediscriminării, să evite discursul de ură și să respecte demnitatea umană. Totodată,

⁵ Strategia privind reforma administrației publice pentru anii 2016-2020, aprobată prin HG nr.911 din 25.07.2016 și a Planului de acțiuni pe anii 2016-2018 pentru implementarea acestei Strategii, aprobat prin HG nr.1351 din 15.12.2016.

⁶ În vederea exercitării funcțiilor în domeniul relațiilor interetnice și funcționării limbilor, în cadrul aparatului central al MECC a fost instituită o subdiviziune interioară nouă - „Serviciul politici în domeniul relațiilor interetnice”, HG nr.1234 din 19.12.2018.

⁷ file:///C:/Users/BRI/Desktop/convenția%20rasială,%202019,%20raport/raznîe%20informații.%20raport/Analiza%20comparativă%20a%20practicilor%20eficiente%20aplicate%20de%20către%20instituțiile%20de%20protecție%20a%20drepturilor%20omului.pdf

⁸ file:///C:/Users/BRI/Desktop/convenția%20rasială,%202019,%20raport/raznîe%20informații.%20raport/AnalizaOSCEVR27122018IVfinrevVR.pdf

⁹ <http://www.bri.gov.md/index.php?pag=noutati&opa=view&id=1509&start=30&l=>

¹⁰ <http://egalitate.md/wp-content/uploads/2019/09/declaratie-comuna.pdf>

<http://egalitate.md/wp-content/uploads/2016/04/declaratie-comuna-finala-RU.pdf>

la data de 28 septembrie 2019 CA în calitate de autoritate de reglementare a domeniului comunicării audiovizuale a aderat la Declarația menționată.

S-a dezvoltat activitatea organizațiilor societății civile, care activează în domeniul drepturilor omului, în special în realizarea proiectelor cu tematica ce reiese, printre altele, din contextul Convenției. Aceste acțiuni se organizează în colaborare cu partenerii de dezvoltare, cu susținerea diferitor programe ale PNUD, UE, CoE, OSCE, misiunilor diplomatice ale Marii Britanii, SUA, Germaniei, etc., acreditate în Republica Moldova. Printre cele mai active se consideră: Institutul pentru Politici și Reforme Europene (IPRE)¹¹, Institutul pentru Inițiative Strategice (IPIS)¹², Asociația Promo-LEX¹³, ș.a.

În perioada iulie 2018 – iulie 2019 Institutul pentru Politici Europene (IPE) împreună cu partenerii săi, IPRE și IPIS a implementat proiectul „Promovarea societății civile și a dialogului interetnic în Republica Moldova în contextul procesului de asociere cu UE (CIVID)”. A fost desfășurată o serie de ateliere de dialog la nivel local și regional pentru promovarea dialogului cu societatea civilă. Discuțiile au fost structurate în următoarele sectoare: 1) Educație, 2) Dezvoltare economică și Drepturile sociale 3) Mass-media. Prin interacțiunea cu ARI, proiectul a urmărit, de asemenea, să contribuie la implementarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova (2017-2027) și a respectivului plan de acțiuni pentru perioada 2017-2019¹⁴.

Promo-LEX, în perioada 2017–2019, a monitorizat constant spațiul public și mass-media, oferind pentru prima dată în Republica Moldova date dezagregate cu privire la cele mai diverse aspecte ale discursului de ură: numărul de cazuri identificate, categoriile de surse care distribuie discursul de ură, rezonanța publică, sexul și vârsta medie a autorilor și victimelor, criteriile protejate și grupurile afectate, politicienii și mass-media care utilizează cel mai des aceste forme de exprimare¹⁵. Rezultatele monitorizării din 2019 a arătat, printre altele, că cel mai des discursul de ură se manifesta în contextul politic și religios. Criteriile care stăteau cel mai frecvent la baza discursului de ură erau sexul/genul, orientarea sexuală, apartenența politică, opinia, religia sau convingerile, naționalitatea, limba, originea etnică, dezabilitatea ș.a.

Perioada de raportare se caracterizează prin consolidarea eforturilor autorităților moldave în vederea identificării metodelor de combatere a diverselor manifestări de antisemitism, discriminare rasială, xenofobie și intoleranță. Astfel, Republica Moldova a obținut statutul de observator în cadrul Alianței Internaționale pentru Memoria Holocaustului (IHRA) în anul 2014. Aderarea la IHRA a dat un impuls suplimentar inițiativelor legislative, activităților și programelor în acest domeniu desfășurate în Republica Moldova.

¹¹ Institutul pentru Politici și Reforme Europene a fost înființat în martie 2015 și este o organizație non-partizan, non-profit și un centru independent, de cercetare și analiză. Misiunea IPRE - accelerarea integrării europene a Republicii Moldova prin promovarea implementării reformelor sistemice, creșterea democrației participative și consolidarea rolului cetățenilor în procesele decizionale la nivel național și local.

¹² Institutul pentru Inițiative Strategice este o organizație neguvernamentală, fondată în 2017. Unul din domeniile prioritare ale IPIS - rezolvarea conflictelor și consolidarea relațiilor interetnice.

¹³ Asociația Promo-LEX a fost constituită în anul 2002 și este o organizație neguvernamentală, care are drept scop dezvoltarea democrației în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană, prin promovarea și apărarea drepturilor omului, monitorizarea proceselor democratice și consolidarea societății civile.

¹⁴ <http://ipre.md/2019/10/23/promoting-civil-society-and-inter-ethnic-dialogue-in-the-republic-of-moldova-in-the-context-of-the-eu-association-process-civid/>
file:///C:/Users/BRI/Desktop/convenția%20rasială,%202019,%20raport/raport,%20diverse/CIVID-Synthesis-Report_RU.pdf.

¹⁵ În cadrul proiectului „Consolidarea unei platforme de dezvoltare a activismului și educației de drepturile omului în Republica Moldova – etapa a II-a”, cu suportul financiar al Departamentului Justiție și Drepturile Omului al Fundației Soros-Moldova Asociația Promo-LEX a publicat primul raport privind analiza complexă a discursului de ură din Republica Moldova. Raportul pentru 2019 (perioada de monitorizare 01.08. – 30.11.2019) a devenit cel de-al doilea raport respectiv. https://promolex.md/wp-content/uploads/2019/12/A4_hate_ro_II_web.pdf;
https://promolex.md/wp-content/uploads/2019/12/A4_hate_II_ru-1.pdf

La 26 noiembrie 2015 a fost adoptată HP nr. 210 cu privire la includerea zilei de 27 ianuarie în lista datelor comemorative oficiale în calitate de Zi națională de comemorare a victimelor Holocaustului.

Prin HG nr. 313 din 22.05.2017 a fost aprobat Planul de acțiuni pentru anii 2017-2019 privind implementarea Declarației Parlamentului Republicii Moldova cu privire la acceptarea Raportului final al Comisiei Internaționale pentru studierea Holocaustului, prezidate de Elie Wiesel¹⁶.

Prin HG nr. 1019 din 17.10.2018, Guvernul Republicii Moldova a decis înființarea Instituției publice „Muzeul de istorie a evreilor din Republica Moldova”. Obiectivul primordial al creării acestei instituții muzeale este de a evidenția aportul comunității evreiești la dezvoltarea societății moldovenești la diferite etape istorice, precum și de a păstra memoria Holocaustului, combaterea antisemitismului și intoleranței. În același context, a fost elaborat Planul de acțiuni ce vizează reabilitarea, restaurarea, conservarea, valorificarea și promovarea Cimitirului evreiesc din mun. Chișinău și crearea unui complex memorial, istoric dedicat evreilor ce au locuit și activat pe teritoriul Republicii Moldova.

Prin HG nr. 18 din 18.01.2019 privind condamnarea antisemitismului și promovarea toleranței a fost aprobată definiția de lucru a antisemitismului, formulate de IHRA¹⁷. Documentul nominalizat confirmă într-o manieră neechivocă poziția Republicii Moldova de condamnare a oricăror manifestări de ură, xenofobie, antisemitism și alte forme de discriminare.

Cele mai semnificative acțiuni practice ce țin de combaterea oricărei forme de rasism, xenofobia și antisemitismul, educația, memoria și cercetarea Holocaustului:

- organizarea anuală (22-31 ianuarie) a Săptămânii evenimentelor comemorative dedicate Zilei naționale de comemorare a victimelor Holocaustului. Agenda Săptămânii include un șir de acțiuni menite să comemoreze victimele Holocaustului, în special „Miting-recviem” la monumentele victimelor fascismului (mun. Chișinău, alte localități ale țării); masa rotundă „Comemorarea Holocaustului în Republica Moldova” (Sala Europei, Parlamentul Republicii Moldova), Inaugurarea expoziției „Holocaustul în Basarabia” (Holul Parlamentului Republicii Moldova), Forumul tinerilor din Republica Moldova „Viitorul ne aparține” (Casa Naționalităților), etc.;
- semnarea unui Acord de cooperare între MECC și Comunitatea Evreiască (CER) din Republica Moldova (2017). Acordul prevede dezvoltarea de către MECC a noilor programe de formare pentru cadrele didactice din instituțiile de învățământ general și universitar cu privire la Holocaust și istorie, cultura și tradițiile comunităților etnice din Republica Moldova;
- deschiderea în incinta Casei Naționalităților (CN) a Centrului-muzeu dedicat istoriei Holocaustului pe teritoriul actual al Republicii Moldova (27 ianuarie 2018). Centrul-muzeu „Memoria Holocaustului și Toleranța Interetnică” a fost creat de ARI cu susținerea, inclusiv financiară, a Guvernului Republicii Moldova. O particularitate notabilă a Centrului-muzeu este expoziția separată dedicată memoriei victimelor genocidului romilor din perioada Holocaustului, drept parte a efortului de a aduce un pios omagiu tuturor victimelor de etnie romă.

¹⁶ On iulie 2016, Parlamentul a acceptat printr-o Declarație Raportul final al Comisiei Internaționale prezidate de Elie Wiesel pentru studierea Holocaustului. Declarația condamnă persecuția sistematică și exterminarea evreilor de către naziști și a colaboratorilor săi, în perioada 1937-1944, pe teritoriul actual al Republicii Moldova (HP nr. 190 din 22.07.2016).

¹⁷ „Antisemitismul reprezintă o anume percepție referitoare la evrei, care poate fi exprimată ca fiind ură împotriva evreilor. Manifestările verbale și fizice de antisemitism sunt îndreptate împotriva evreilor și ne-evreilor și/sau proprietăților acestora, împotriva instituțiilor comunităților evreiești și locațiilor lor religioase”.

PARTEA A DOUA

Informația cu privire la măsurile întreprinse de către Republica Moldova în vederea implementării Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială și realizării Observațiilor finale privind cel de-al 10-lea și al 11-lea raport periodic al Republicii Moldova, adoptate de CERD la data de 8 mai 2017

P. 3 (Observații finale)

Situația în domeniul asigurării drepturilor omului în regiunea transnistreană

În pofida imposibilității de a exercita un control efectiv asupra situației din regiunea transnistreană, fapt confirmat în repetate rânduri de către Curtea Europeană pentru Drepturile Omului, autoritățile Republicii Moldova întreprind acțiuni multilaterale pentru a asigura respectarea drepturilor omului în regiune. În particular, Biroul politici de reintegrare din cadrul Cancelariei de Stat al Republicii Moldova acordă asistența necesară persoanelor afectate și întreprinde toate măsurile posibile pentru a restabili drepturile lezate. Pe parcursul anului 2019 au fost examinate și soluționate 402 sesizări ce vizează lezarea diferitor drepturi în regiunea transnistreană, acordată consultanță unui număr de 475 solicitanți, precum și desfășurate 193 ședințe interinstituționale cu abordarea diverselor aspecte ce vizează dificultățile întâmpinate urmare a acțiunilor unilaterale ale exponenților structurilor de la Tiraspol sau reieșind din situația nereglementării transnistrene.

Acțiunile de asigurare a respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană sunt specificate în mai multe documente programatice precum ar fi: Planul național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova—Uniunea Europeană în perioada 2017-2019, Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova NATO pentru anii 2017-2019, Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2020-2023, Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018-2022 (PNADO 3), cu fixarea unui șir de acțiuni primordiale întru asigurarea, garantarea diferitor categorii de drepturi în regiunea transnistreană și a retrage orice rezerve de aplicabilitate teritorială a tratatelor internaționale în materia drepturilor omului.

Problemele ce țin de protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în regiunea transnistreană persistă permanent pe agenda formatelor de dialog Chișinău-Tiraspol, inclusiv grupurile de lucru pentru drepturile omului cu implicarea experților de pe cele două maluri ale Nistrului, unde partea moldovenească insistă pe restabilirea drepturilor ce au fost lezate cu solicitarea concomitentă a sprijinului în proces din partea partenerilor internaționali în formatul de negocieri „5+2”. Pe ordinea de zi sunt incluse și abordate aspecte referitoare la protecția drepturilor persoanelor cu dezabilități, protecția drepturilor copiilor aflați în situații de risc, repatrierea copiilor victime ale traficului, prevenirea violenței în mediul Internet, prevenirea și combaterea violenței domestice, protecția persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA împotriva acțiunilor de discriminare/segregare și resocializarea acestora. Însă cu regret, se constată o lipsă de voință din partea Tiraspolului întru a progresa pe subiecte cu impact major ce vizează respectarea și protecția drepturilor fundamentale ale omului.

O tendință recentă ține de sporirea numărului de cauze CEDO în care figurează reclamanți din regiunea transnistreană, pronunțate de către Înalta Curte împotriva Republicii Moldova și a Federației Ruse în care sunt vizate diverse abuzuri și încălcări comise de către reprezentanții așa-numitelor structuri transnistrene, fiind constatat concomitent faptul că autoritățile constituționale de la Chișinău îndeplinesc în măsura posibilităților obligațiile pozitive în raport cu cetățenii săi din raioanele de est ale țării, iar Federația Rusă este recunoscută responsabilă de situația existentă în regiune și de oferirea constantă și multidimensională a asistenței pentru autoproclamata administrație de la Tiraspol, Federația Rusă refuzând totodată să execute deciziile pronunțate împotriva sa și politizând aspectul de control efectiv, temporar neexercitat

de către autoritățile de la Chișinău asupra situației din regiune și aflat sub pârgăile de influență ale autorităților de la Moscova.

Nesoluționată rămâne, a fi până în prezent problema accesului în regiunea transnistreană a reprezentanților instituției ombudsmanului din Republica Moldova care urmează să acorde asistență și consiliere persoanelor a căror drepturi au fost lezate (în special, a celor aflate în locurile de detenție, a copiilor rămași fără îngrijire părintească, a victimelor violenței domestice etc.), deși acest subiect este constant abordat în dialogul dintre Chișinău și Tiraspol, partea transnistreană se eschivează neargumentat de la rezolvarea acestuia, încadrându-se astfel în spectrul larg de probleme ce țin de crearea și menținerea artificială de către exponenții regimului de la Tiraspol a barierelor în calea liberei circulații a oficialilor, funcționarilor publici, promotorilor drepturilor omului și a cetățenilor Republicii Moldova de pe malul drept al r. Nistru.

În dialogul cu partenerii internaționali este reiterat faptul că protecția drepturilor omului în regiune reprezintă prioritatea zero și se solicită implicarea activă în vederea garantării respectării drepturilor fundamentale pe cazuri individuale de abuzuri din partea exponenților de la Tiraspol, inclusiv în soluționarea cazurilor de rezonanță, cum ar fi cele ale cetățenilor Republicii Moldova Alexandr Rjavitin și Oleg Horjan.

În contextul art. art. 1, 5 din Convenție

P.P. 6,7 (Observații finale)

Date statistice

În luna martie 2017 au fost diseminate rezultatele ultimului Recensământ al Populației și al Locuințelor (RPL 2014), efectuat în anul 2014. Biroul Național de Statistică (BNS) a elaborat aplicația de vizualizare a datelor RPL 2014, pentru a facilita accesul la rezultatele menționate într-un mod ușor de vizualizat și de înțeles. Acest instrument permite valorificarea volumului imens de date colectate, fiind posibilă dezagregarea și pe criteriul naționalității/apartenenței etnice, iar sub aspect teritorial la nivel de comună. Rezultatele recensământului populației și al locuințelor sunt diseminate în 3 limbi: română, rusă și engleză (<http://recensamant.statistica.md/ro>).

La RPL 2014, caracteristicile etnoculturale: a) naționalitatea/apartenența etnică; b) limba maternă; c) limba vorbită de obicei; d) religia au fost colectate la libera declarație a persoanei, fiind subiecte opționale, conform recomandărilor pentru recensăminte populației și locuințelor din 2010 a Conferinței statisticienilor europeni, cap. IX¹⁸. În localitățile preponderent locuite de minorități etnice au fost angajați recenzori de această etnie în conformitate cu art.10 al Legii nr.90/2012 cu privire la Recensământul Populației și al Locuințelor din Republica Moldova în anul 2014. Recenzorii au fost instruiți să înscrie în chestionarele de recensământ exact ce declară respondentul, astfel asigurându-se dreptul la auto-identificarea liberă.

Conform rezultatelor RPL 2014 s-au declarat: moldoveni 75,1% din populație, români - 7,0%, ucraineni – 6,6%, găgăuzi - 4,6%, ruși - 4,1%, bulgari -1,9%, romi – 0,3%, iar alte etnii constituie 0,5%.

Pentru 36 de grupuri etnice numărul reprezentanților acestora depășesc 50 de persoane conform recensământului din anul 2014. Astfel s-au declarat: moldoveni – 2 068 058, români – 192 800, ucraineni – 181 035, găgăuzi – 126 010, ruși – 117 266, bulgari – 51 867, țigani/romi – 93 233,

¹⁸<http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2012/11/Recomandari-Conferinta-statisticieni-europeni.pdf>.

beloruși – 2828, evrei – 1597, polonezi -1404, armeni -1080, germani/nemți – 914, azerbaidjani – 667, turci – 594, tătari – 527, greci – 322, gruzini/georgieni -313, arabi – 312, uzbeki – 259, italieni – 251, cehi – 230, lituanieni -218, tadjici – 155, ciuvași – 152, kazahi – 150, marieneni – 110, turkmeni -107, bașchiri – 103, udmurți – 91, albanezi – 87, americani -77, letoni – 77, portughezi – 76, coreeni – 75, sirbi/cosovari -67, sirian – 51¹⁹.

Conform rezultatelor recensământului populației și al locuințelor din anul 2014, sunt prezentate date privind participarea minorităților naționale în câmpul muncii, în administrația publică, etc.

Tabelul nr.1 Datele statistice RPL 2014 privind grupele majore de ocupații, dezagregate pe etnie (%)

Apartenența etnică	mold./rom.	ucraineni	ruși	găgăuzi	bulgari	alte etnii	nedeclarat
Legislatori, membri ai executivului, alți înalți demnitari și conducători ai administrației publice, conducători și funcționari superiori din unități	5.7	7.0	9.1	5.8	7.9	12.1	4.4
Specialiști în diverse domenii de activitate	14.3	14.1	19.1	12.6	16.8	18.5	13.8
Tehnicienii și alți specialiști cu nivel mediu de calificare	6.1	7.0	7.1	6.9	8.1	5.6	4.8
Funcționari administrativi	1.9	2.4	2.9	1.9	2.4	1.9	1.9
Lucrători în domeniul serviciilor și în comerț	12.1	13.2	15.0	12.9	12.4	12.9	10.8
Lucrători calificați în agricultură, silvicultură, acvacultură, piscicultură și pescuit	19.8	15.5	7.6	15.2	11.1	7.6	10.7
Muncitori calificați și asimilați	10.7	11.0	12.3	12.2	11.9	10.2	9.4
Operatori la mașini și instalații; asamblori de mașini și echipamente	6.4	7.1	5.3	8.3	8.0	4.4	4.2
Muncitori necalificați	9.8	9.3	7.8	11.1	10.8	7.7	9.4
Forțele armate	0.5	0.3	0.3	0.1	0.3	0.1	0.3
Nedeclarat	12.6	13.1	13.5	12.9	10.3	19.0	30.2

Tabelul nr. 2 Datele statistice RPL 2014 privind rata șomajului pe etnii (%)

Etnia	Total		Urban		Rural	
	Rata șomajului	Alte etnii	Rata șomajului	Alte etnii	Rata șomajului	Alte etnii
Mold.(rom.)	2,8	3,1	3,7	3,7	2,3	2,3
Ucraineni	2,9		3,7		2,1	
Ruși	3,6		4,0		2,2	
Găgăuzi	2,7		3,3		2,2	

¹⁹ Alte etnii – 1006 de pers., nedeclarată – 50082 de pers. În total, întreaga populație a țării constituie 2 804 801 de pers.

Bulgari	2,9		2,9		2,8	
Alte etnii	3,9		4,0		3,6	

Tabelul nr. 3 Datele statistice RPL 2014 privind reprezentarea minorităților etnice în administrația publică

Etnia	Total		Urban		Rural	
	Ocupați în AP	Alte etnii	Ocupați în AP	Alte etnii	Ocupați în AP	Alte etnii
Mold.(rom.)	3,1		5,0		2,1	
Ucraineni	2,1	2,2	2,5	2,5	1,7	1,8
Ruși	1,8		1,8		1,7	
Găgăuzi	2,3		3,2		1,7	
Bulgari	3,0		3,3		2,6	
Alte etnii	1,9		2,0		1,5	
Nedeclarat	2,7		4,0		1,4	

Legislația în vigoare garantează dreptul egal al cetățenilor de a vota și de a fi aleși, indiferent de originea etnică și nivelul de cunoaștere a limbii de stat. În componența Parlamentului din 24 februarie 2019 au fost aleși 101 de deputați, printre care în afară de etnicii moldoveni, ucraineni, găgăuzi, ruși, bulgari sunt, în premieră, persoane aparținând minorităților naționale puțin numeroase, cum ar fi: polonezi – 1 pers., armeni – 1 pers., romi – 1 pers. Astfel, componența Parlamentului Republicii Moldova reflectă diversitatea grupurilor etnice din societate moldovenească, precum și echilibrul de gen (25,7% din cei 101 deputați sunt femei).

În urma alegerilor locale din 20 octombrie 2019, 12 persoane de etnie romă, inclusiv 6 femei rome, au fost alese consiliere în autoritățile locale.

În contextul art. 2 din Convenție

P.P. 8,9 (Observații finale)

Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

Acreditarea cu statutul "A" a Oficiului Avocatului Poporului (AP) conform Principiilor de la Paris a fost unul din obiectivele stabilite pentru anul 2018 în Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018-2020 (PNADO-3). În scopul atingerii acestui obiectiv, Parlamentul a adoptat Legea nr. 70 din 13.04.2017 pentru completarea Titlului II din Constituția Republicii Moldova, prin care a fost introdusă norma privind statutul și rolul Avocatului Poporului.

În conformitate cu articolul 59¹ al Constituției Republicii Moldova, AP nu răspunde juridic pentru opiniile exprimate în legătură cu exercitarea mandatului. Imixtiunea în activitatea AP, ignorarea intenționată a sesizărilor și a recomandărilor acestuia, precum și împiedicarea sub orice formă a activității lui atrag răspunderea juridică în conformitate cu legea.

Legea nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) stabilește garanții de independență ale AP. Conform articolului 3 instituția AP este autonomă și independentă față de orice autoritate publică, persoană juridică, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, și față de orice persoană cu funcție de răspundere de toate nivelurile. Avocatul Poporului nu poate fi supus niciunui mandat imperativ sau reprezentativ. Nimeni nu îl poate obliga pe AP să se supună instrucțiunilor sau dispozițiilor sale. AP nu poate fi obligat să prezinte

explicații sau declarații asupra cazurilor examinate sau aflate în procedură de examinare, cu excepția situațiilor în care acestea sunt în folosul părții reprezentate ori conțin informații de interes public.

Potrivit dispozițiilor Regulamentului de organizare și funcționare a Oficiului Avocatului Poporului (OAP), adoptat prin Legea nr. 164 din 31.07.2015, Oficiul este o autoritate publică autonomă și independentă organizațional, funcțional, operațional și financiar față de orice autoritate publică, persoană juridică, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, și față de orice persoană fizică, inclusiv cu funcție de răspundere de orice nivel.

Conform prevederilor articolului 37 al Legii nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), Oficiul AP se finanțează de la bugetul de stat în limita alocațiilor bugetare aprobate prin legea bugetară anuală. În vederea consolidării independenței financiare a instituției, în Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr. 181 din 25.07.2014 au fost operate modificări și completări prin Legea nr. 147/2018. Conform prevederilor noului articol 51¹ al Legii finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale, proiectul bugetului se elaborează și se aprobă de autoritatea bugetară independentă/autonomă, cu avizul consultativ al Ministerului Finanțelor, și se înaintează Guvernului, pentru a fi inclus în proiectul bugetului de stat care va fi prezentat Parlamentului spre adoptare. În cazul apariției divergențelor, autoritatea bugetară independentă/autonomă prezintă Parlamentului pentru soluționare obiecțiile sale la proiectul de buget aprobat de către Guvern.

În anul 2019 a crescut semnificativ volumul alocațiilor din bugetul de stat pentru finanțarea instituției și, totodată, s-au majorat alocațiile pentru finanțarea activităților realizate de AP și AP pentru drepturile copilului în exercitarea atribuțiilor sale. În 2019 acestea s-au majorat cu 112,5% față de alocările bugetare din anul 2015.

Prin Legea nr.164 din 31.07.2015 pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Oficiului AP, a fost aprobat efectivul-limită al instituției în număr de 65 de unități. Efectivul-limită poate fi modificat de Parlament la propunerea motivată a Avocatului Poporului.

În rezultatul complexului de măsuri întreprinse, în mai 2018, în contextul reacreditării periodice, Oficiul Avocatului Poporului a fost acreditat de către Biroul Alianței Globale a Instituțiilor Naționale de Protecție a Drepturilor Omului (GANHRI) cu statutul „A”, ceea ce reprezintă recunoașterea corespunderii Instituției Ombudsmanului din Republica Moldova ca fiind în deplină conformitate cu Principiile de la Paris.

Provocarea principală pentru Instituția Ombudsmanului continuă a fi fluctuația de personal, care are un impact negativ atunci, când prin plecarea angajaților se pierd competențe și experiență și, drept consecință, se reduce performanța instituției. Salarizarea la un nivel scăzut, sarcinile complexe și volumul mare de lucru per persoană creează un dezavantaj considerabil angajaților, ceea ce duce la demotivarea acestora. În prezent, în cadrul Oficiului Avocatului Poporului își desfășoară activitatea 39 de persoane, inclusiv funcționari publici, personal încadrat în cabinetul Avocatului Poporului, personal de servire tehnică și personalul reprezentanțelor teritoriale.

În contextul art. 4 din Convenție

P.P. 10,11(Observații finale) Cadrul legal

Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018–2022

Prin Hotărârea Parlamentului (HP) nr. 89 din 24.05.2018 a fost aprobat Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018–2022 (PNADO - 3)²⁰ care reprezintă al treilea document de politici publice elaborat în scopul realizării și promovării drepturilor omului în Republica Moldova. La baza PNADO – 3, printre altele, au stat și recomandările Comitetului ONU pentru eliminarea discriminării rasiale (CERD) formulate în „Observațiile finale privind cel de-al zecelea și al unsprezecelea raport periodic al Republicii Moldova”, din 8 mai 2017.

Două din cele 16 domenii de intervenție ale documentului sunt dedicate: nediscriminării și egalității (Cap. 6) și drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale (Cap.15). Totodată, problemele respectării drepturilor comunităților de romi este reflectată în obiectivul II, Cap. 15: ”Persoanele de etnie romă beneficiază pe deplin și fără discriminare de drepturile lor”. Întrucât Republica Moldova este o societate caracterizată prin diversitate etnică, culturală, lingvistică și religioasă, în care identitățile individuale ale persoanelor ce aparțin minorităților respective sunt adesea multiple, la elaborarea documentului de politici s-a considerat oportun ca respectiva diversitate să fie valorificată, astfel încât divizarea societății pe criterii etnice, lingvistice sau religioase să fie depășită. Astfel, în spiritul pregătirii către etapa ratificării Cartei europene a limbilor regionale și minoritare, potrivit PNADO - 3 se propun acțiuni pentru: realizarea efectivă a incluziunii sociale, culturale și economice a persoanelor aparținând minorităților naționale; asigurarea cu fonduri bugetare, în volum suficient, a cadrului de politici în domeniu; fortificarea capacităților instituționale ale entităților publice implicate în monitorizarea situației de ansamblu a persoanelor aparținând minorităților naționale; ajustarea programelor școlare la disciplina instruirii religioase întru reflectarea diversității religioase și independenței față de ideologii și dogme religioase. Adicional, măsurile suplimentare în vederea reducerii distanței sociale față de persoanele aparținând grupurilor minoritare se vor baza pe eficientizarea procesului de investigare a infracțiunilor și incidentelor motivate de prejudecăți, dispreț sau ură, prin revizuirea legislației penale și a celei contravenționale, prin consolidarea capacităților actorilor relevanți din domeniul justiției, prin oferirea suportului necesar victimelor și colectarea de date dezagregate privind incidența infracțiunilor respective.

Urmare a aprobării PNADO - 3, precum și în vederea realizării obiectivelor stabilite potrivit Planul național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană în perioada 2017 – 2019²¹, a fost aprobat HG nr. 65 din 11.02.2019 cu privire la Consiliul național pentru drepturile omului, scopul căruia constă în crearea unui mecanism național eficient de coordonare a elaborării și implementării documentelor de politici în domeniul drepturilor omului, monitorizării și evaluării acestora, implementării tratatelor internaționale în domeniul drepturilor omului la care Republica Moldova este parte. Activitatea curentă a Consiliului este asigurată de subdiviziunea responsabilă a Cancelariei de Stat, care realizează funcțiile Secretariatului permanent pentru drepturile omului. Secretariatul permanent asigură activitatea curentă de monitorizare și evaluare a implementării PNADO - 3. În calitate de unitate de interacțiune a Consiliului național pentru drepturile omului și a Secretariatului permanent cu autoritățile publice în fiecare autoritate a fost instituit un coordonator în domeniul drepturilor omului. Potrivit HP nr. 89/2018, Consiliul Național pentru Drepturile Omului prezintă Parlamentului anual, până în data de 1 aprilie, un raport cu privire la gradul de implementare a Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului.

Legea nr. 121/2012 cu privire la asigurarea egalității

Cel mai comprehensiv act normativ care reglementează fenomenul combaterii și prevenirii discriminării este Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121 din 25.05.2012. Conform art.

²⁰ <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=376768&lang=2>

²¹ Pct. 4 (b), SL8, Titlul II din Planul național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană în perioada 2017 – 2019²¹, aprobat prin HG nr. 1472 din 30 decembrie 2016.

1 alin (1) "...Scopul prezentei legi este prevenirea și combaterea discriminării, precum și asigurarea egalității tuturor persoanelor aflate pe teritoriul Republicii Moldova în sferile politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, culoare naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, dezabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar." Art. 2 oferă definiția discriminării ca fiind "...orice deosebire, excludere, restricție ori preferință în drepturi și libertăți a persoanei sau a unui grup de persoane, precum și susținerea comportamentului discriminatoriu bazat pe criteriile reale, stipulate de prezenta lege sau pe criterii presupuse....",

În perioada de raportare conform opiniei Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității (Consiliul/CPEDAE), aplicarea Legii cu privire la asigurarea egalității nr. 121/2012 a condus la anumite progrese pe diferite domenii, având impact și asupra situației minorităților naționale.

În societate se atesta o creștere ușoară a nivelului toleranței în rândul populației. În anul 2018, la o distanță de 3 ani, Consiliul/CPEDAE, cu sprijinul partenerilor de dezvoltare, a evaluat percepțiile și atitudinile populației față de egalitate. Analiza comparativă a rezultatelor studiilor privind percepțiile și atitudinile față de egalitate, realizate în 2015 și 2018, arată o scădere a indicelui distanței sociale ale anumitor grupuri minoritare din Republica Moldova. Cu toate acestea, nivelul cel mai redus de acceptare rămâne a fi persoanele LGBT, persoanele care trăiesc cu HIV/SIDA, romi, foști deținuți²².

Totodată, în scopul consolidării cadrului legal privind prevenirea și combaterea discriminării dar și fortificării mecanismului instituțional, MJ a elaborat proiectul legii pentru modificarea unor acte legislative, în special a Legii nr. 121/2012 cu privire la asigurarea egalității și a Legii nr. 298/2012 cu privire la activitatea Consiliului/CPEDAE. Principalele obiective ale proiectului sunt: extinderea criteriilor de non-discriminare; consolidarea cadrului instituțional în domeniu; îmbunătățirea mecanismului de colectare de date în materia egalității, nediscriminării și diversității, precum și de monitorizare și evaluare a acestor date etc. Proiectul a fost aprobat prin HG nr. 635 din 5 iulie 2018 și a fost înregistrat în Parlament cu nr. 235 în 6 iulie 2018. Având în vedere că proiectul legii nu a fost adoptat de Parlament în nici o lectură, la investirea noului legislativ, potrivit procedurii regulamentare parlamentare, proiectul a fost restituit MJ care îl va supune unui nou proces de consultare. În același timp, în scopul asigurării corespunderii cadrului legal național cu standardele internaționale în domeniu, în special cu cele statuate în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, precum și recomandările ECRI, MJ a solicitat prin scrisoarea nr. 02/7932 din 2 august 2019 asistența Consiliului Europei în efectuarea unei expertize la proiectul de lege menționat.

În procesul de monitorizare a implementării deciziilor emise, Consiliul/CPEDAE a constatat că paginile web a unor autorități publice (Parlamentul Republicii Moldova, Primăria mun. Chișinău) au început a fi accesibile și pentru reprezentanții minorităților lingvistice, fiind lansate versiunea și în limba de comunicare interetnică (limba rusă). De asemenea, se observă un progres modest în partea ce ține de conștientizarea despre neadmiterea evidențierii etniei în comunicatele oficiale și/sau în articolele de presă.

Cu toate acestea, deși unele progrese au fost înregistrate, anumite probleme continuă să îngrijoreze. Moldova nu a ratificat Carta Europeană a limbilor regionale sau minoritare, iar autoritățile nu au indicat dată pentru ratificarea acesteia²³. Cadrul legal de prevenire și

²² Studiu privind percepțiile și atitudinile față de egalitate în Republica Moldova, 2018, <http://egalitate.md/wp-content/uploads/2016/04/Studiu-privind-percep--iile.pdf>

²³ În PNADO – 3 sunt incluse măsurile aferente ratificării Cartei Europene a limbilor regionale sau minoritare (acțiunea 11, subacțiunile 11.1-11.3), subacțiunea 11.3. *Ratificarea Cartei europene a limbilor regionale sau*

combatere a discriminării adoptat totuși nu acordă o protecție efectivă victimelor discriminării. Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121/2012 deși este una progresistă, totuși există unele carențe privind aplicarea acesteia. Consiliul/CPEDAE consideră necesară definirea mai clară a noțiunii de instigare la discriminare, prin disocierea acesteia și introducerea noțiunilor: ordin de discriminare și discurs discriminator, indicarea în mod expres a interzicerii discriminării în exercitarea unei profesii, definirea noțiunii de persoană publică, clarificarea revizuirea termenului de prescripție privind repararea prejudiciilor cauzate în rezultatul faptelor de discriminare. Pentru a înlătura aceste impedimente MJ a elaborat un proiect de lege, care a ajuns în Parlament în iulie 2018, dar odată cu schimbarea guvernării acesta a fost restituit și demarată o nouă procedură legislativă²⁴.

Codul contravențional nu sancționează toate formele de discriminare, cum ar fi: hărțuirea, instigarea la discriminare, victimizarea, segregarea rasială. Consiliul/PEDAE este competent doar să constate contravențiile, iar sancționarea acestora fiind prerogativa instanțelor de judecată. Competența de a aplica sancțiuni contravenționale pentru faptele de discriminare de către Consiliu ar asigura eficacitatea implementării legislației antidiscriminare și a responsabiliza persoanele care comit fapte discriminatorii.

Strategia de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027, Planul de acțiuni pentru perioada 2017-2020 privind implementarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027

Un progres notabil privind perfecționarea sistemului de protecție a drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale îl constituie adoptarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027 (Strategia), aprobată prin HG nr. 1464 din 30.12.2016. Prin HG nr. 1019 din 29.11.2017 a fost aprobat Planul de acțiuni pentru perioada 2017-2020 privind implementarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027 (Plan de acțiuni). Planul de acțiuni a afirmat determinarea Guvernului de a întreprinde măsuri adecvate în vederea punerii în aplicare a drepturilor persoanelor aparținând minorităților într-o societate integrată și multilingvă, bazată pe respectul pentru diversitate. Multiplele măsuri, acțiuni și proiecte prevăzute întru atingerea obiectivelor de bază ale Strategiei au fost propuse atât organelor executive, cât și reprezentanților sectorului public. Printre acestea se numără: cercetări operaționale axate pe analiza situației actuale din această sferă, identificarea problemelor stringente și riscurilor, examinarea situației în sfera reprezentării și participării grupurilor etnice în serviciul public. Planul prevede continuitatea organizării evenimentelor național-culturale tradiționale – festivaluri, mese rotunde, conferințe, tabere de vară și alte activități axate pe dialogul intercultural, educația interculturală și interacțiune. Grație asistenței experților internaționali și naționali, au fost identificate resursele financiare necesare pentru a acoperi procesul de implementare a Planului. Din bugetul de stat, conform HG nr. 1019/2017, a fost prevăzută suma de 2 570 795 MDL; asistența externă va constitui 2 101 822 MDL.

O ediție bilingvă, româno-rusă, a textelor Strategiei și Planului de acțiuni, cu un tiraj de 3000 de exemplare, a fost tipărită în scopul diseminării acesteia ministerelor, altor organe ale administrației publice centrale și locale, asociațiilor minorităților naționale, instituțiilor societății civile, contribuind astfel la demararea punerii în aplicare a acestor documente de politici.²⁵ De

minoritare, termenul de realizare – anul 2021, instituții responsabile - Ministerul Educației, Culturii și Cercetării; comisia parlamentară de profil; Biroul Relații Interetnice.

²⁴ Proiectul elaborat de Ministerul Justiției a fost aprobat prin HG nr. 635 din 5 iulie 2018 și a fost înregistrat în Parlament cu nr. 235 din 6 iulie 2018. Ministerul Justiției a solicitat prin scrisoarea nr. 02/7932 din 2 august 2019 asistența Consiliului Europei în efectuarea unei expertize la proiectul de lege menționat.

²⁵ Această ediție a fost pregătită de ARI cu sprijinul financiar al Misiunii OSCE în Republica Moldova.

asemenea, cu sprijinul financiar al Misiunii OSCE în Republica Moldova în cadrul proiectului ”Îmbunătățirea capacităților și abordărilor de cooperare durabilă în domeniul minorităților naționale”, a fost publicat textul Strategiei, tradus în 4 limbi minoritare: ucraineană, găgăuză, bulgară și romani.

A fost inițiată organizarea și desfășurarea Etnobarometrului în Republica Moldova (studiu privind relațiile interetnice în RM), metodologia și chestionarul acestuia fiind coordonate și validate după o serie de reuniuni, organizate în perioada aprilie-mai 2019. Responsabili pentru desfășurare: MECC și ARI, cu susținere din partea experților Institutului pentru Politici Europene (IEP), Oficiului Înaltului Comisar pentru Minoritățile Naționale al OSCE și Institutului pentru Politici și Reforme Europene (IPRE).

În vederea dezvoltării propriilor capacități, precum și consolidării coaliției OAP, ARI și Consiliul/CPEDAE, colaboratorii instituțiilor menționate participă activ în programe de instruire, organizate special cu acest scop de Misiunea OSCE în Moldova. Primul seminar de instruire a avut loc în octombrie 2018, în cadrul căruia reprezentanții instituțiilor au discutat mecanismul de identificare și abordare a neajunsurilor existente în politicile de stat în acest domeniu. Al doilea astfel de atelier a avut loc la data de 15-16 mai 2019 și s-a axat pe modalitățile de realizare a participării minorităților naționale la viața publică, în special pe măsurile afirmative necesare pentru atingerea egalității în procesul de guvernare și de luare a deciziilor. Al treilea seminar de instruire s-a desfășurat în perioada 21-22 noiembrie 2019 și a ajutat reprezentanții celor trei instituții să analizeze conceptele de bază și elementele cheie ale dreptului la asistență medicală, precum și impactul diferitor servicii de asistență medicală asupra grupurilor minoritare.

La data de 24 octombrie 2019 Misiunea OSCE a susținut organizarea unui atelier de lucru pentru grupul țintă extins a instituțiilor statului ce activează în domeniul drepturilor minorităților naționale. Evenimentul respectiv a întrunit reprezentanți ai ARI, OAP, Consiliului CPEDAE, MECC, precum și ai organizațiilor etnoculturale ale minorităților naționale. Atelierul s-a axat pe bunele practici de monitorizare și raportare despre drepturile omului.

Cu susținerea Misiunii OSCE a fost elaborată o foaie de parcurs privind comunicarea publică și vizibilitatea ARI, în vederea impulsionării procesului de implementare a Strategiei și îmbunătățirii platformelor de comunicare cu minoritățile naționale, societatea civilă, mass-media.

ARI continuă acordarea suportului, inclusiv financiar, organizațiilor etnoculturale la desfășurarea evenimentelor național-culturale (expoziții, lansări de carte, serate de omagiere și comemorare, festivaluri, conferințe, mese rotunde, seminare, concerte, spectacole, concursuri, sărbători naționale, tabere de vară etc.). Susținerea activității asociațiilor obștești ale minorităților naționale se efectuează prin intermediul Casei Naționalității – un centru cultural, metodic și informativ, care funcționează pe lângă ARI. Tematica acestor manifestări adesea depășește domeniul relațiilor interetnice, atrăgând oameni cu diferite opinii, experiențe și vârste, ceea ce contribuie la formarea spiritului de toleranță și încurajarea dialogului intercultural în societatea moldovenească.

În vederea asigurării oportunităților egale pentru minoritățile naționale de a participa în viața publică, culturală și socială a statului, ARI întreprinde măsuri privind eficientizarea și fortificarea conlucrării cu Consiliul Coordonator al organizațiilor etnoculturale (CC) - organ obștesc consultativ pe lângă ARI, astfel încât, parteneriatul dintre organizațiile etnoculturale și Agenție să permită implicarea activă și stabilirea responsabilităților pentru ca problemele minorităților naționale să fie soluționate cât mai eficient. În acest scop recent ARI a introdus o

serie de modificări la Regulamentul privind Consiliul Coordonator²⁶. Obiectivele CC, componența și structura acestuia au fost clar definite. Atribuțiile CC au fost extinse și corespund pe deplin statutului public al acestuia. Pe termen mai lung, se estimează că aceste amendamente va contribui la îmbunătățirea funcționării CC în calitate de canal de comunicare între autorități și persoanele aparținând minorităților naționale. În activitatea sa cu societate civilă ARI pune accent pe educarea tinerilor în spiritul valorilor europene ce țin de domeniul relațiilor interetnice, sprijină proiectele și inițiativele de tineret, orientate la dezvoltarea dialogului și interacțiunilor interculturale. În acest context se depun eforturi pentru atragerea tinerilor activiști în componența CC.

Conform Planului de acțiuni a fost realizat un șir de activități în diferite domenii, susținute financiar de către organismele internaționale, din sursele bugetelor instituțiilor responsabile.

În domeniul cercetării relațiilor interetnice, în cadrul proiectului instituțional 15.817.06.03F "Valorificarea pluridimensională a patrimoniului etnocultural ca factor al armonizării și dezvoltării societății Republicii Moldova. Patrimoniul național și dezvoltarea societății", derulat în cadrul Centrului de Etnologie/Institutului Patrimoniului Cultural/MECC colaboratorii științifici ai Secției „Minorități naționale/etnice” au desfășurat 125 (2018) și 11 (2019) activități aferente cercetărilor fundamentale a patrimoniului etnocultural al ucrainenilor, găgăuzilor, rușilor, bulgarilor, romilor și evreilor din Republica Moldova.

În domeniul educației, în anul de studii 2018-2019 în lista disciplinelor obligatorii au fost introduse două discipline: *Dezvoltare personală* și *Educație pentru societate*, care includ în mod direct sau indirect temele abordate precum aprecierea diversității culturale, diversitatea culturală și pluralismul, toleranță, relaționarea armonioasă, stereotipuri; comunicare asertivă, non-conflictuală și non-violentă care contribuie la dezvoltarea atitudinii pozitive față de sine și a modului de interacțiune eficientă cu ceilalți pe tot parcursul vieții. Luând în considerația statutului obligatoriu al disciplinelor menționate, toți profesorii de clasele primare au beneficiat de instruire privind implementarea acestora în instituțiile de învățământ. Disciplinele opționale reprezintă componenta flexibilă a Planului-cadru de învățământ, care contribuie la dezvoltarea unor competențe transversale. Disciplinele opționale *Educația interculturală*, *Cultura bunei vecinătăți* (cl. I-IV), *Să ne cunoaștem mai bine* (cl. X-XII) contribuie la înțelegerea și recunoașterea valorilor reprezentanților diferitor culturi; colaborarea, în spiritul respectului reciproc, cu alte persoane din diverse medii, din punct de vedere etnic, cultural, religios.

În domeniul culturii, în anii 2018 – 2019 MECC a întreprins mai multe acțiuni ce vizează integrarea minorităților naționale în viața culturală. Obiectivele principale ale acțiunilor culturale sunt asigurarea accesului la cultură indiferent de rasă sau naționalitate, promovarea dialogului intercultural, încurajarea cetățenilor de a cunoaște tradițiile și patrimoniul cultural al tuturor naționalităților. Printre cele mai importante acțiuni culturale realizate de către MECC menționăm: "Ziua Portului Popular", eveniment organizat întru executarea HP nr. 194 din 19.11.2015, prin care ultima zi de duminică a lunii iunie este declarată „Ziua Portului Popular”. Sărbătoarea are drept scop valorificarea costumului autentic popular românesc și ale etniilor conlocuitoare din Republica Moldova. "Târgul Național al Covorului - Covorul Dorului" - este un eveniment de conexiune între diferite etnii conlocuitoare pe teritoriul țării, când se prezintă și cele mai frumoase tradiții de iarnă ale ucrainenilor, rușilor, găgăuzilor, bulgarilor etc., au loc expoziții portului popular de iarnă, ateliere cu meșteșugari, spectacole, se interpretează piese muzicale preluate din folclorul minorităților conlocuitoare pe teritoriul Republicii Moldova.

²⁶ Regulamentul privind Consiliul Coordonator al organizațiilor etnoculturale pe lângă Agenția Relații Interetnice este accesibil pe site-ul www.bri.gov.md.

În scopul sprijinirii potențialului creativ și creării condițiilor adecvate pentru desfășurarea activităților culturale promovate de societatea civilă și integrarea acestora în procesul de realizare a obiectivelor naționale în domeniul culturii, MECC oferă granturi, în bază de concurs. Asociațiile obștești beneficiază de sprijin financiar prin finanțarea proiectelor culturale, prezentate de către acestea în modul stabilit de Regulamentul cu privire la modul de finanțare din bugetul de stat a proiectelor culturale desfășurate de asociațiile obștești, în conformitate cu HG nr. 834 din 08.10.2014. În anul 2019 au fost sprijinite financiar 6 proiecte destinate promovării diversității etnice și culturale, incluziunii sociale și facilitării dialogului intercultural în Republica Moldova. Valoarea totală a alocațiilor financiare – 310 500 MDL. În anul 2018: 12 proiecte. Valoarea totală a alocațiilor financiare – 385 000 MDL.

În urma reformei administrației publice centrale, funcțiile de elaborare și de monitorizare a politicilor în domeniul relațiilor interetnice și funcționării limbilor (îndeplinite anterior de ARI) au fost transmise MECC potrivit HG 598 din 26.06.18. În cadrul MECC a fost instituită o nouă subdiviziune - Serviciul politici în domeniul relațiilor interetnice, care are în competență analiza, elaborarea, monitorizarea și promovarea politicilor în domeniul relațiilor interetnice și funcționării limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova, inclusiv și a Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice și a Planului de acțiuni în cauză.

P.P.12,13 (Observații finale)

Discursurile și crimele motivate de ură

În vederea adoptării legislației privind incriminarea infracțiunilor săvârșite din motiv de ură și prejudecată MJ a elaborat un proiect de lege prin care propune operarea mai multor amendamente în Codul penal, în special modificarea componentei de infracțiune de la art. 346. Astfel, art. 346 intitulat „acțiunile intenționate îndreptate spre ațâțarea vrajbei, diferențierii sau dezbinării naționale, etnice, rasiale sau religioase” va fi modificat în sensul incriminării faptelor de „incitare la acțiuni violente pe motive de prejudecată” iar în tot cuprinsul legii penale cuvintele „ură socială, națională, rasială sau religioasă” se substituie cu cuvântul „prejudecată”. În acest sens, se propune completarea Codului penal cu art. 134/1 care va defini noțiunea de prejudecată, și anume prin aceasta urmează a se înțelege: „idei preconceptuate ale făptuitorului bazate pe considerente de rasă, culoare, origine etnică, națională sau socială, cetățenie, sex, gen, limbă, religie sau convingeri religioase, opinii politice, dezabilitate, orientare sexuală, identitate de gen, stare de sănătate, vârstă, stare civilă, indiferent dacă fapta este comisă în privința persoanei care posedă astfel de caracteristici protejate, în privința bunurilor acesteia sau asociate cu aceasta sau în privința persoanei care acordă suport persoanelor ce posedă astfel de caracteristici protejate ori se asociază cu acestea, această asocieră fiind una reală sau percepută ca fiind reală”. Adicional, la un șir de componente de infracțiuni, fapta săvârșită „din motive de prejudecată” va constitui o circumstanță agravantă.

Proiectul legii de modificare a Codului penal, înregistrat în Parlament cu nr. 301, a fost adoptat în I-a lectură la 8 decembrie 2016. În același timp, în vederea asigurării corespunderii textului proiectului cu standardele internaționale în materie, MJ a solicitat Oficiului OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/ODIHR) expertizarea acestuia. Urmare a recepționării la 26 aprilie 2019 a Opiniei OSCE/ODIHR conținutul proiectului de lege a fost ajustat la recomandările formulate și urmează a fi prezentat Plenului Parlamentului pentru adoptare în lectură finală.

Referitor la proiectul de lege menționat pentru modificarea unor acte normative în vederea incriminării infracțiunilor motivate de prejudecată, ură și dispreț, Consiliul/CPEDAE este de opinie că introducerea alin.(2) la art. 346 Codului penal, care prevede excepții de la calificarea acțiunilor drept îndreptate pentru ațâțarea vrajbei, diferențierii sau dezbinării naționale, etnice, rasiale sau religioase, în cazurile în care ele au fost desfășurate în cadrul unor proteste pașnice,

sau în context științific, sau educațional, ar veni în contradicție cu scopul acestui proiect și ar fi o modalitate de a nu aplica norma legală.

Pe data de 24 septembrie 2019, MJ a expediat proiectul de lege nr. 301 revizuit pe adresa Comisiei pentru drepturile omului și relații interetnice și a Comisiei juridice, numiri și imunități din Parlamentul Republicii Moldova, cu propunerea adoptării acestuia în lectură finală. Pe data de 22 octombrie 2019 Comisia pentru drepturile omului și relații interetnice și Comisia juridică, numiri și imunități au organizat consultări publice pe marginea proiectului de lege nr. 301. În cadrul consultărilor publice au fost formulate recomandări care țin în primul rând de excludere a alin. (2) din art. 346 al Codului penal din versiunea actualizată a proiectului, dat fiind faptul că acesta limitează sfera de aplicare a normei de bază și creează ambiguități de interpretare, astfel încât menținerea alin. (2) în art. 346 al Codului penal nu va permite atingerea obiectivelor urmărite și reglementarea eficientă a faptelor motivate de prejudecată. O altă propunere formulată a fost completarea Codului contravențional la categoria contravențiilor ce atentează la drepturile politice, de muncă și la alte drepturi constituționale ale persoanei fizice cu o normă nouă, care va reglementa separate faptele ce pot fi calificate ca discurs de ură și care nu reprezintă o infracțiune. Până la sfârșitul perioadei de monitorizare Parlamentul nu a adoptat însă proiectul de lege nr. 301, astfel încât legislația națională în domeniu rămâne neconformă cu standardele internaționale în privința sancționării discursului de ură²⁷.

Pentru a sensibiliza populația în vederea creșterii gradului de toleranță și acceptare a diversității, în perioada 15 octombrie - 16 noiembrie 2019, Consiliul/CPEDAE în comun cu Oficiul Avocatului Poporului a lansat un concurs de slogane pe rețelele de socializare „#Moldova fără stereotipuri și prejudecăți, #Moldova fără discurs de ură”. În cadrul concursului au fost înaintate 64 mesaje-sloganuri ce încurajează egalitatea, toleranță și condamnă discriminarea și discursul de ură.

În vederea creșterii gradului de conștientizare a publicului cu privire la drepturile omului, AP în comun cu ARI și Consiliul/CPEDAE în anul 2019 a editat un set de pliante informative în limbile, care funcționează pe teritoriul Republicii Moldova, cum ar fi: 1. Pliantul pentru persoanele în etate, în trei limbi: română, rusă și găgăuză. Materialul informează oamenii în vârstă despre domenii de bază: dreptul la servicii medicale, dreptul la asigurare socială, prestațiile și serviciile de asistență socială, beneficiile fiscale de care beneficiază oamenii în vârstă; 2. Pliantul ”Promovarea și protecția drepturilor minorităților naționale” în cinci limbi: română, ucraineană, găgăuză, rusă, bulgară. Pliantul conține informații succinte despre cele trei instituții numite. Edițiile sunt disponibile pentru toți cei interesați și sunt distribuite gratuit ca și toate celelalte materiale informative elaborate de OAP.

În perioada de raportare, PG nu a investigat crime motivate de ură sau cazuri de instigare la ură.

Organul de urmărire penală dispune în termen de 30 de zile, prin ordonanță, începerea urmăririi penale dacă din cuprinsul actului de sesizare sau al actelor de constatare, rezultă cel puțin o bănuială rezonabilă că a fost săvârșită o infracțiune și nu există vreuna din circumstanțele care exclud urmărirea penală, informând despre aceasta persoana care a înaintat sesizarea sau organul respectiv. Respectiv, indiferent dacă este comisă o crimă motivată de ură sau orice altă infracțiune, dacă fapta întrunește elementele constitutive ale componenței de infracțiune, organul de urmărire penală dispune începerea imediată a urmăririi penale, iar infracțiunea se investighează conform legislației în vigoare.

Odată cu înregistrarea infracțiunii și începerea urmăririi penale, organul de urmărire penală asigură înregistrarea tuturor faptelor penale în corespundere cu actele legislative și normative în

²⁷ https://promolex.md/wp-content/uploads/2019/12/A4_hate_ro_II_web.pdf

vigoare. Potrivit Registrului informațiilor criminalistice și criminologice al Serviciului Tehnologii Informaționale al Ministerul Afacerilor Interne (MAI), în anul 2019, nu au fost înregistrate fapte penale din categoria crimelor motivate de ură.

PG a emis Instrucțiunea cu caracter general nr. 15-1 Od/17-601 din 12.10.2017, care prevede informarea obligatorie a victimelor și părților vătămate în cadrul procesului penal cu privire la drepturile și obligațiile de care dispun. Blancurile noi elaborate conțin informații scrise privind drepturile părților în proces, compilate din Codul de procedură penală, Legea nr.198 din 26.07.2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat, Legea nr. 137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor și Legea nr. 105-XVI din 16.05.2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal. Instrucțiunea menționată a fost adresată procuraturilor teritoriale și specializate, organelor de urmărire penală din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Serviciul Vamal și Centrul Național Anticorupție. Totodată, în scopul asigurării aplicării corecte și uniforme a legislației materiale și procesual penale, eficientizării procesului de prevenire și combatere a activităților infracționale motivate de ură, precum și executării PNADO-3, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.89 din 24.05.2018, având ca obiectiv protecția împotriva discriminării, prin asigurarea capacităților organelor de urmărire penală și procurorilor de a aplica eficient legislația penală, în conformitate cu prevederile art.531 alin.(4) din Codul de procedură penală, prin Ordinul Procurorului General nr.28/11 din 01.08.2019, au fost aprobate instrucțiunile metodologice „Ghid privind investigarea și judecarea infracțiunilor motivate de ură”. Instrucțiunile au fost aduse la cunoștința procurorilor pentru aplicare în activitate conform competențelor.

În perioadele de 20 septembrie - 29 septembrie și 30 septembrie - 09 octombrie 2019 CA a monitorizat modul de reflectare a campaniei electorale a furnizorilor de servicii naționali, în special Moldova 1, Moldova 2, Prime, Canal 2 și Radio Moldova Tineret. Cazurile negative, cum ar fi: incitarea la ură sau discriminare; incitarea la ură între persoane, interetnică sau separatism teritorial; lezarea demnității sau reputației altei persoane, ofensă publică; utilizarea limbajului sexist, nu au fost detectate.

În contextul art. 5 din Convenție

P.P.16,17 (Observații finale)

Libertatea religioasă a minorităților etnice

Datele RPL din 2014 privind populația Republicii Moldova dezagregată pe grupe de religie: total populație – 2 804 801, populația, care a declarat religia – 2 611 795, inclusiv ortodoxă – 2 528 152, creștină de rit vechi – 2 535, catolică – 2 745, evanghelică de confesiune augustină (Luterană) – 2 291, creștină evanghelic baptistă – 25 380, adventistă de ziua a șaptea – 9 063, Penticostală (biserica lui Dumnezeu apostolică) – 10 049, martori de Iehova – 17 341, iudaism – 584, islam – 2009, bahai – 88, budism – 60, alte grupuri religioase, populația, care nu a declarat religia - 193 042.

În conformitate cu Constituția Republicii Moldova, art. 31 ”(1) Libertatea conștiinței este garantată. Ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc. (2) Cultele religioase sânt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii. (3) În relațiile dintre cultele religioase sânt interzise orice manifestări de învrăjbire.(4) Cultele religioase sânt autonome, separate de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în aziluri și în orfeline”.

Legea nr 125 din 11.05.2007 privind libertatea de conștiință, de gândire și de religie (modificat prin Legea nr. 278 din 27.12.2011) reglementează ”raporturile ce țin de libertatea de conștiință de gândire și de religie, garantate de Constituția Republicii Moldova și de tratatele internaționale

în domeniul drepturilor omului la care Republica Moldova este parte, precum și de statutul juridic al cultelor religioase și al părților lor componente”.

Prin HG nr. 314 din 22.05.2017 a fost constituită Agenția Servicii Publice (ASP)²⁸. În conformitate cu Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative nr. 31 din 16.03.2018, competența de înregistrare a organizațiilor necomerciale, inclusiv și a cultelor religioase, a fost transferată de la MJ la ASP. Potrivit prevederilor art. 19, alin. (7) al Legii privind libertatea de conștiință, de gândire și de religie nr. 125-XVI din 11.05.2007, ”În cazul în care documentele de constituire prezentate de cultul religios nu corespund cu prevederile prezentei legi și/sau exercitarea unor practici și ritualuri ale acestuia aduce atingere intereselor societății, securității statului, vieții și sănătății fizice și psihice a oamenilor, pune în pericol ordinea publică și contravine grav moralei publice sau drepturilor și libertăților altor persoane, ASP refuză înregistrarea cultului respectiv, indicând motivele refuzului”. De la momentul intrării în vigoare a Legii nr. 31 din 16.03.2018, nu s-au identificat careva decizii de refuz privind înregistrarea cultelor religioase. În acest context, menționăm că, conform modificării alin. (4) din Art. 19 termenul de înregistrare a cultelor religioase a fost redus la maxim 15 de zile²⁹.

În perioada de raportare, PG nu a investigat cazuri de încălcare a drepturilor minorităților pe motiv de rasă, culoare, descendență sau origine națională sau etnică, inclusiv dreptul lor la libertatea de gândire, conștiință și religie.

P.P. 18,19 (Observații finale) **Drepturile lingvistice ale minorităților etnice**

Măsuri pentru protejarea drepturilor lingvistice ale minorităților naționale în situația actuală

Având în vedere apelul Secretarului General al ONU Antonio Guterris, precum și recomandările Înalțului Comisar al OSCE pentru minorități naționale Lamberto Zannier referitor la drepturile omului în contextul pandemiei de COVID -19, autoritățile moldave în colaborare cu societatea civilă, au introdus o serie de măsuri de urgență, care au luat în considerare nevoile tuturor celor din societate, inclusiv persoanele aparținând minorităților naționale și alte comunități marginalizate. Prin eforturi comune ale MSMPS, MECC, UNFPA Moldova, Platformei Tineretului Pentru Solidaritate Interetnică, Consiliului Național al Tineretului din Moldova, Oficiului Avocatului Poporului, ARI au fost organizate acțiuni, destinate, în special, accesului la informații în limbile minorităților naționale. Astfel, începând cu 16 aprilie 2020 activează versiunea în limba rusă a platformei online³⁰ care prezintă situația de ultimă oră privind cazurile de COVID-19.

Versiunea în limba rusă a platformei a fost elaborată în scopul asigurării accesibilității informației pentru toate persoanele, în spiritul valorilor de incluziune socială. Au fost editate și distribuite ghiduri despre coronavirus în limbile minorităților din Moldova: în rusă, ucraineană, găgăuză și romani. Site-urile oficiale ale MMPS, Agenției Naționale pentru Sănătate Publică, MECC reflectă informații relevante în limbile română și rusă. Prin eforturile comune ale reprezentanților societății civile, jurnaliștilor, liderilor publici, a fost creat un site special care conține documentele oficiale adoptate de Comisia pentru Situații Excepționale, traduse în limba rusă. Este asigurat procesul de educare la distanță pentru toți elevii, inclusiv și în limbile minorităților naționale.

²⁸ ASP este o instituție publică, fondată de Guvern, care delegă exercitarea funcției de fondator Cancelariei de Stat a Republicii Moldova, a cărei activitate are scopul de a facilita și eficientiza procesul de prestare a serviciilor publice (Statutul ASP, aprobat de HG nr. 314 din 22.05.2017 privind constituirea Agenției Servicii Publice).

²⁹ Art.19 al. (4) modificat prin LP nr. 31 din 16.03.2018.

³⁰ <http://gismoldova.maps.arcgis.com/.../opsdashboard/index.html...>

Accesul la educația în limbile minorităților naționale

Codul Educației al Republicii Moldova nr. 152 din 07.07.2014 stabilește cadrul juridic al raporturilor privind proiectarea, organizarea, funcționarea și dezvoltarea sistemului de educație din Republica Moldova (Art.1). Acest document, printre altele, definește limbile de predare. Potrivit prevederilor Art. 10: "(1) În sistemul educațional, procesul de învățământ se desfășoară în limba română și, în limita posibilităților sistemului educațional, în una din limbile de circulație internațională sau, în condițiile alin. (2), în limbile minorităților naționale. (2) În ariile locuite tradițional sau în număr substanțial de persoane aparținând minorităților naționale, dacă există o cerere suficientă, statul asigură, în limita posibilităților sistemului educațional, ca persoanele aparținând acestor minorități să beneficieze de condiții corespunzătoare de a învăța limba lor minoritară ori de a primi o educație în această limbă la nivelul învățământului obligatoriu. (3) Studierea limbii române este obligatorie în toate instituțiile de învățământ de orice nivel și este reglementată de standardele educaționale de stat. [...]"

Accesul la educația primară și secundară generală³¹

Educația minorităților naționale se află sub monitorizarea și managementului Ministerului Educației, Culturii și Cercetării din Republica Moldova (MECC). În anul 2018/19 rețeaua instituțiilor de învățământ general primar și secundar a inclus 1244 (334 159 de elevi) de instituții, dintre care: 967 (258 180 de elevi) instituții cu predare în limba română; 217 (58 635 de elevi) de instituții cu predare în limba rusă; 1 (149 elevi) cu predare în limba bulgară; 59 (17013 elevi) de școli mixte cu predare în română-rusă și (clasele primare).

Tabelul nr. 4 Repartizarea instituțiilor de învățământ și elevilor conform limbii de predare la începutul anului de studii 2018-2019

	Instituții	Elevi	inclusiv - clase		
			1 - 4	5 - 9	10-12
Total	1244	334159	139612	159427	35120
predarea numai într-o singură limbă, total: din care	1184	316815	133043	151406	32366
română	967	258180	109114	123944	25122
rusă	217	58635	23929	27556	7302
bulgară	1	149	149	0	0
școli mixte: română-rusă	59	17013	6420	7897	2696

Conform datelor, în anul de studiu 2018-2019: limba ucraineană a fost studiată în 42 de școli, limba găgăuză - în 42 de școli, limba bulgară - în 28 de școli, limba poloneză în 1 școală, limba ebraică - în 2 școli.

Limba română este limba de predare oficială în sistemul național de învățământ, 80,7% dintre elevii înscriși în învățământul primar și secundar studiază în această limbă. Distribuția pe regiuni

³¹ În Republica Moldova au fost formate 3 modele de studiere a limbilor minorităților naționale: I – școli cu predare în limba rusă, în care tradițional își fac studiile reprezentanții minorităților naționale; II – școli cu predare în limba rusă, unde limbile ucraineană, găgăuză, bulgară, etc se studiază ca disciplină școlară câte 3 ore pe săptămână și 1 oră pentru disciplina "Istoria, cultura și tradițiile poporului rus, ucrainean, găgăuz, bulgar, roma și alte popoare"; III - gimnaziu, unde în clase separate la nivel de învățământ primar se realizează procesul de învățământ în limba maternă (de exemplu: Liceul Teoretic "V.Levski", cu predarea în limba bulgară, mun. Chișinău).

a dezvoltării elevilor după limba de studiu arată că cea mai mare pondere a elevilor care studiază în limba română a fost înregistrată în regiunea Centru - 96,4%. În regiunea de Sud 82,8%, Nord - 78,2%, Chișinău - 77,4%.

Pentru a asigura drepturile minorităților naționale la educație în limba lor maternă, MECC elaborează variate modele de programe de învățământ, cum ar fi: Planul-cadru pentru învățământ primar și gimnazial cu limbă maternă de instruire pentru elevii de naționalitate ucraineană, găgăuză, bulgară; Planul-cadru pentru învățământ primar și gimnazial cu limbă română de instruire pentru elevii de naționalitate ucraineană, găgăuză, bulgară; Planul-cadru pentru învățământ liceal cu limba română de instruire pentru elevii de naționalitate ucraineană, găgăuză, bulgară.

La etapa actuală minoritățile naționale învață conform Planului-cadru cu o componentă etnoculturală. Predarea componentei etnoculturale pentru minoritățile naționale este una dintre prioritățile sistemului educațional multicultural implementat în spațiul european. *Limba maternă și literatura, Istoria, cultura și tradițiile ucrainenilor/ rușilor/ găgăuzilor/ bulgarilor/ romilor* sunt disciplinele școlare cu statut obligatoriu în treapta primară și gimnazială (4 ore pe săptămână). Disciplina *Istoria, cultura și tradițiile poporului rus, ucrainean, găgăuz* etc. predată în limba minorităților naționale vine să participe la formarea conștiinței etnice și de apartenență civică la țară a micilor școlari reprezentanți ai minorităților etnice, creând totodată condiții pentru promovarea activă a valorilor bunei vecinătăți în societatea moldovenească multiculturală.

În anii 2018 – 2019 în vederea asigurării condițiilor favorabile integrării sociolingvistice a reprezentanților minorităților etnice au fost realizate un șir de acțiuni: în iulie 2018 Consiliul Național pentru Curriculum (CNC) a aprobat noua generația de curricula pentru clasele primare. În 2019 CNC a aprobat curricula modernizate la disciplinele din treapta gimnazială și treapta liceală la disciplinele *Limba și literatura română pentru instituțiile de învățământ cu predare în limbile minorităților naționale* (gimnaziu și liceu); *Curriculum la disciplina Limba și literatura rusă* (gimnaziu și liceu); *Curriculum la disciplina Limba și literatura ucraineană* (gimnaziu și liceu), *Curriculum la disciplina Limba și literatura găgăuză* (gimnaziu și liceu), *Curriculum la disciplina Limba și literatura bulgară* (gimnaziu și liceu), *Curriculum la disciplina Limba rusă pentru școlile cu instruire în limba română* (gimnaziu și liceu) etc. Curricula elaborate sunt racordate la documentele de politici naționale și europene, Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi și au ca scop sporirea calității învățării limbii române, comunicării în limba maternă, asigurând coeziunea socială și comunicarea interculturală în Republica Moldova. În baza curriculumului bazat pe competențe în anul 2019 au fost elaborate manuale la *Limba și Literatura ucraineană, găgăuză și bulgară pentru cl. I-II*. În perioada iulie-august 2019 MECC a organizat un șir de instruiți pentru managerii instituțiilor de învățământ general și cadrele didactice privind implementarea noilor curricula.

Anual MECC alocă resurse financiare pentru elaborarea, editarea manualelor pentru ucraineni, găgăuzi, bulgari. În 2017 au fost alocate – 1 948 000,00 lei pentru manualele la limba găgăuză, ucraineană, bulgară pentru clasele a IV-a și a VI-a. În 2018 au fost alocate – 1 233 100,00 lei pentru manualele la limba găgăuză, ucraineană, bulgară pentru clasele a I-a și a VII-a. Total în anii 2016 – 2018 din bugetul de stat au fost alocate 5 051 600,00 lei pentru manualele la limba maternă.

În anul 2018 în UTA Găgăuzia au fost alocate 10 499,2 ml. lei, în 2019 - 11 105,4 ml. lei. În raionul Taraclia în anul 2018 au fost distribuite 2 598,5 ml. lei, iar în anul 2019 – 2 603,4 ml. lei. În zonele de nord dens populate minoritățile naționale (Bălți, Râșcani, Ocnița) pentru învățarea limbii materne au fost alocate 2 732,2 ml. lei pentru anul 2019.

Cadrele didactice implicate în predarea limbilor minorităților naționale sunt formate inițial în următoarele instituții din țară: Universitatea de Stat din Comrat, Universitatea de Stat din Taraclia, Universitatea Pedagogică de Stat *Ion Creangă*, Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea de Stat *Alecu Russo* din Bălți, Colegiu pedagogic din Comrat etc. MECC asigură cu locurile bugetare pentru formarea inițială a cadrelor didactice.

În perioada 05 – 10 august 2019 MECC a organizat sesiuni de instruire pentru 71 de formatori locali în vederea implementării curriculumului la limba și literatura rusă (limba de instruire), 30 formatori locali - limba și literatura găgăuză, 30 de formatori locali - limba și literatura ucraineană și 25 de formatori locali – limba și literatura bulgară (învățământul gimnazial și liceal), aprobate de Consiliul Național pentru Curriculum (CNC) la 05 iulie 2019. La rândul lor, formatorii locali în august 2019 au organizat formări de cadre didactice din instituțiile de învățământ general, care de la 1 septembrie au început implementarea curriculumului școlar, ediția 2019.

Accesul la studii profesionale tehnice

În anul de studii 2018-19 rețeaua instituțiilor de învățământ profesional tehnic cuprinde 89 unități, din care 13 centre de excelență (inclusiv 1 instituție nestatală), 34 colegii (inclusiv 5 instituții nestatale) și 42 școli profesionale.

Tabelul nr. 5 Elevi în instituțiile de învățământ profesional tehnic secundar, după limba de instruire

Anii de studii	2016/17	2017/18	2018/19
Total elevi	18 980 (100%)	16 948 (100%)	15 306 (100%)
Română	16 642 (88%)	15 160 (89%)	13 315 (87%)
Rusă	2338 (12%)	1788 (11%)	1 991 (13%)

Tabelul nr. 6 Elevi în instituțiile de învățământ profesional tehnic postsecundar, după limba de instruire

Anii de studii	2016-2017	2017-2018	2018-2019
Numărul de elevi total	29811 (100%)	29638 (100%)	29 042 (100%)
Română	25824(87%)	25 694 (87%)	25 187 (87%)
Rusă	3591 (12%)	3 478 (12%)	3 340 (11%)
Alte limbi	396 (1%)	466 (1%)	515 (2%)

Asigurarea accesului la învățământ superior

În anul de studii 2018/19 rețeaua instituțiilor de învățământ superior din republică constituie 29 de universități (19 publice și 10 private), în care studiază 60 608 studenți.

În conformitate cu Regulamentul de organizare și desfășurare a admiterii la studii superioare de licență (ciclu I) în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, instituțiile de învățământ superior pot planifica, pentru concursul de admitere, grupe și cu altă limbă de instruire decât cea română (rusă, engleză, franceză, germană etc.). Potrivit aceluiași Regulament, candidații pot opta, după înmatriculare, pentru o altă limbă de instruire decât cea din instituție pe care au absolvit-o. Astfel, absolvenții pot alege limba de instruire. Totodată, în unele instituții de învățământ superior se practică crearea grupelor mixte, cu predarea, organizarea consultărilor și evaluărilor în două limbi, în limba rusă și în limba română. Suplimentar, pe parcursul mai multor ani, în cadrul politicii de reintegrare a țării și de asigurare a drepturilor egale și accesului la studii superioare a tuturor cetățenilor, Guvernul Republicii Moldova alocă în medie 400 de locuri

finanțate din bugetul de stat cu destinație specială pentru candidații absolvenți din raioanele de est, majoritatea fiind vorbitori de limbă rusă.

Tabelul nr. 7 Studenți în instituțiile de învățământ superior, după limba de instruire

Anii de studii	2016-2017	2017 - 2018	2018 – 2019
Numărul de studenți, total	74726 (100%)	65 543	60 608
Română	63665 (85,2%)	54 264 (82,2%)	50 872 (83,9%)
Rusă	9242 (12,4%)	9 717 (14,8%)	8 336 (13,8%)
Engleză	1217 (1,6%)	976 (1,5%)	896 (1,5%)
Franceză	401 (0,6%)	460 (0,7)	400 (0,7)
Alte (italiană/ germană)	141 (0,2%)	126 (0,2)	104 (0,2)

Accesul la educație în Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia

În Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia (UTA Găgăuzia) activează 46 instituții de învățământ preuniversitar, în care studiază 15 462 elevi. În Găgăuzia funcționează 2 licee cu predare în limba de stat, 1 liceu moldo-turc și 1 liceu mixt, în care sunt clase cu predare în limbile română și rusă. Toți elevii studiază limba de stat.

Numărul total al elevilor care învață *Limba și literatura găgăuză* este 12 396 de elevi. *Limba și literatura bulgară* învață 1 520 de elevi. *Istoria, cultura și tradițiile poporului găgăuz* se predă în ciclu primar și gimnazial la 11 628 de elevi.

Instituțiile sunt asigurate cu manualele școlare și materialele didactice. În anul 2019 pentru prima dată sub patronatul Bașcanului UTA Găgăuzia, au fost editate manuale la *Limba și literatura găgăuză* pentru ciclul liceal, cl. X-XII.

Toate instituțiile de învățământ ale autonomiei sunt asigurate cu 98 % de profesori calificați de limba și literatura română și găgăuză. Numărul total de cadre didactice care predau *Limba și literatura găgăuză și Istoria, cultura și tradițiile poporului găgăuz* constituie 119 de persoane.

Studierea limbii de stat

Din anul 2015 în grădinițele din UTA Găgăuzia cu suportul financiar al Înalțului Comisar pentru Minorități Naționale al OSCE (ÎCMN) și autorităților publice locale cu succes se implementează programul bilingv ”Integrarea cu respect pentru diversitate - Învățarea simultană a limbilor română și găgăuză în UTA Găgăuzia”. Scopul programului: crearea condițiilor necesare pentru copii și părinții acestora pentru a studia, în paralel, limba română și limba găgăuză, ceea ce le va favoriza coeziunea și integrarea lingvistică, socială și profesională și va contribui la păstrarea identității etnice și a patrimoniului cultural în regiune.

Actualmente 7 898 de copii din 56 de instituții de învățământ de educație timpurie din UTA Găgăuzia învață limba română și limba găgăuză. Toate grădinițele sunt asigurate cu materialele didactice bilingve pentru învățarea limbii materne și a limbii de stat elaborate de Asociația Națională a Trainerilor Europeni din Moldova (ANTEM)³²: manuale, carduri cu imagini,

³² Creată în 2005 și înregistrată în 2008 ANTEM a devenit un promotor al studierii limbii de stat pentru vorbitorii de alte limbi din Republica Moldova, al abordării profesionale, competente și responsabile a integrării minorităților naționale prin cultivarea competențelor comunicative. Servicii prestate: 1. Instruire lingvistică. 2. Imersiune lingvistică. 3. Imersiune culturală. 4. Consultanța în metodica predării pentru adulți și copii.

culegere de cântece și poezii, materiale audio. Asigurarea cu cadrele didactice: 67 de profesori de limbă română, 64 de profesori de limbă găgăuză.

Accesul la educație în raionul Taraclia

În raionul Taraclia activează 34 instituții de învățământ general, inclusiv: 16 instituții de educație timpurie (1511 de copii); 2 complexe educaționale grădiniță-gimnaziu; 10 gimnazii (1532 de elevi); 6 licee (1859 de elevi). În toate instituțiile de învățământ sunt întreprinse măsuri pentru asigurarea calității predării limbii materne și a limbii de stat elevilor din rândul minorităților naționale.

Limba și literatura bulgară, Istoria, cultura și tradițiile bulgarilor sunt predate în 11 (18 gimnazii și licee) la 1477 de elevi. Clasele în care studiază mai mult de 25 de elevi sunt împărțite în subgrupe. Limba bulgară este predată în instituțiile de învățământ de 73 de cadre didactice - filologi de limbă și literatură bulgară.

Sunt 24 de profesori de limbă și literatură bulgară. În clasele primare limba bulgară este predată de profesorul de clasele primare, dacă acesta are specializare respectivă, numărul astfel de profesori este 32 de persoane. Raionul Taraclia este asigurat 100% cu cadrele didactice care predau limba și literatura română și bulgară.

Studierea limbii de stat

În anul de studii 2018-19 3287 de elevi au învățat limba română ca limba non-maternă. Limba și literatura română este predată în toate instituțiile de învățământ general cu instruire în limba rusă - 4 ore pe săptămână. Clasele în care studiază mai mult de 25 de elevi sunt împărțite în subgrupe. În instituțiile de învățământ preuniversitar din raionul Taraclia activează 44 de profesori de limba și literatura română în clasele cu predare în limbile minorităților naționale, și 4 profesori – în clasele cu predare în limba română.

În 11 instituții de învățământ general din raionul Taraclia se implementează proiectul „Integrarea socială și lingvistică a elevilor alolingvi prin extinderea numărului de discipline școlare studiate în limba română”. La solicitarea părinților și a elevilor a avut loc studierea în limba de stat a unor discipline selectate preferențial, în special: Educația fizică, Educația muzicală, Educația tehnologică, cursul opțional Arta comunicării. Cursurile menționate predate în limba română sunt solicitate de către părinți și copii în mod conștient pentru a-și îmbunătăți cunoștințele și abilitățile de comunicare în limba română. Profesorii folosesc diferite metode interactive pentru a crea un mediu lingvistic românesc.

Accesul la studierea limbii de stat a minorităților naționale din Republica Moldova

În instituțiile generale de învățământ

Planul de acțiuni pentru implementarea Programului național privind îmbunătățirea calității predării limbii române în instituțiile generale de învățământ cu predarea în limbile minorităților naționale pentru anii 2016-2020 aprobat prin HG nr 904/2015 prevede măsuri speciale pentru asigurarea predării calitative a limbii române, asigurând învățarea limbii române din treapta preșcolară.

În 2018 a fost elaborat *Ghidul și Curriculumul Național la Limba română pentru instituțiile de educație timpurie cu program în limbile minorităților naționale*, aprobat la CNC (Ordinul

MECC nr. 1592 din 25.10.2018). Acest document inovativ vizează procesul de învățare a limbii oficiale a statului, cadrat cu actualele tendințe europene de învățare timpurie a unei limbi nematerne/străine, ceea ce reprezintă o noutate pentru sistemul de învățământ din Republica Moldova. Curriculumul este proiectat pentru învățarea limbii române ca limbă maternă în instituțiile de educație timpurie în grupele: mijlocie (4-5 ani), mare (5-6 ani) și pregătitoare (6-7 ani).

În anul 2018 au fost editate produsele curriculare de implementare a modelelor de învățare a limbii române în instituțiile de educație timpurie cu program în limbile minorităților naționale: *Curriculum, Ghid, Manual la limba română pentru nivelul A1.1 „Niku și Leanca învață limba română”*.

În perioada 12-23 noiembrie 2018 MECC în parteneriat cu ANTEM a desfășurat 6 formări regionale privind implementarea modelelor de predare a limbii române în instituțiile de educație timpurie cu program în limbile minorităților naționale în baza noului Curriculum disciplinar. Au participat 83 de beneficiari, specialiști din direcțiile de învățământ, manageri de grădinițe și metodiști din cadrul instituțiilor cu predare în limbile minorităților naționale.

În cadrul programului *”Integrarea sociolingvistică a elevilor alolingvi prin extinderea numărului de discipline școlare studiate în limba română”* în perioada 16-23 noiembrie 2018 au fost organizate 3 sesiuni de instruire a cadrelor didactice privind implementarea modelelor de predare a disciplinelor nonlingvistice în instituțiile de învățământ cu predare în limbile minorităților naționale (Ordinul MECC nr.1326 din 10.09.2018). Au fost formate 85 de cadre didactice, inclusiv din raionul Taraclia și UTA Găgăuzia. În perioada 25-30 noiembrie 2019 au fost organizate sesiunile de instruire a cadrelor didactice cu privire la implementarea modelelor de predare a disciplinelor nonlingvistice în instituțiile de învățământ cu predare în limbile minorităților naționale (Ordinul MECC nr. 135 din 01.11.19).

În baza Ordinului MECC nr. 1339 din 22.10.19 au fost alocate resursele financiare în valoare de 165 de mii de lei pentru editarea materialelor didactice pentru predarea limbii române în grupa pregătitoare (nivelul A1.2).

În perioada 27-28 noiembrie 2019 (Ordinul MECC nr. 1441 din 07.11.09) au fost organizate stagii de formare a cadrelor didactice universitare și din instituțiile de învățământ post-secundar care predau limba și literatura română ca limba maternă. Pentru organizarea acestei acțiuni au fost alocate mijloace financiare în sumă de 48 420.00 lei..

La nivelul învățământului superior

La nivelul învățământului superior, pentru realizarea prevederilor Codului Educației, noul *Plan-cadru pentru studii superioare (ciclul I - licență, ciclul II - master, studii integrate, ciclul III – doctorat)*, aprobat prin Ordinul MECC nr. 1045 din 29 octombrie 2015, la componenta de formare a abilităților și competențelor generale, planurile de învățământ pentru grupele academice alolingve, indiferent de domeniul de formare profesională, includ obligatoriu un curs de limbă română de comunicare, inclusiv *Tehnici de comunicare/ Corespondența de afaceri* etc. În scopul facilitării inserției pe piața muncii a absolvenților din grupele alolingve, pentru această categorie de studenți se introduc, obligatoriu, la anii superiori unități de curs de specialitate cu predare în limba română.

Accesul la studierea limbii de stat prin instruire la distanță

În anul 2017 s-a implementat proiectul *Diversificarea accesului la educație a tinerilor prin instruire la distanță*. Scopul proiectului este sporirea nivelului de integrare lingvistică, socială și

profesională a tinerilor, reprezentanți ai minorităților etnice din regiunea Nord, Sud și Centru a Moldovei, inclusiv UTA Găgăuzia și Transnistria. Proiectul se desfășoară în cadrul Programului anual de granturi pentru sectorul de tineret cu susținerea financiară a MECC. 288 de tineri, reprezentanți ai minorităților etnice au beneficiat de instruirea la distanță a limbii române. Platforma Învățăm româna la distanță <http://invat.antem.org/> acoperă nivelele A1-A2, B1, B2 și nivelul C1 (pe categorii profesionale) conform Cadrului European Comun de Referință pentru Limbi și este constituită în baza materialelor didactice elaborate de către experții ANTEM. Valoarea proiectului constituie 246 981 lei. În cadrul proiectului a fost elaborată aplicația mobilă *Ghid de conversație român-englez-rus*, fiind realizată într-o tehnologie modernă care permite însușirea și exersarea unor modele de vorbire în română pentru a fi utilizate în situații de zi cu zi. Cu ajutorul dispozitivelor mobile (telefoane mobile sau tablete), beneficiarii își pot perfecționa abilitățile de comunicare în limba română. Aplicația a fost descărcată de 1756 de persoane, numărul beneficiarilor fiind în continuă creștere. Aplicația poate fi descărcată gratuit, accesând <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.invataromina.invataromina> (pentru Android)sau <https://itunes.apple.com/us/app/romanian-english-conversation/id1269053908?ls=1&mt=8>.

În anul 2018 în cadrul proiectului *Oportunități de educație non-formală pentru tineri prin instruire la distanță* 494 de tineri din regiunile UTA Găgăuzia, Transnistria, Nord, Sud și Centru ale Moldovei, au avut posibilitatea să învețe limba română și să-și testeze cunoștințele determinând nivelul de cunoaștere a limbii române prin intermediul platformei invat.antem.org. Din numărul total de beneficiari, 125 tineri au fost certificați cu nivelul A1-A2, iar 104 tineri cu nivelul B1-B2. Proiectul a fost realizat în cadrul Programului Anual de Granturi pentru organizațiile de tineret, finanțat de către MECC, suma totală a proiectului se estimează 326 474,44 lei. În iulie 2019 a fost lansată faza a VIII-a a acestui proiect finanțat de MECC prin Programul de granturi pentru organizațiile de tineret, suma totală se estimează cu 184 129 lei.

Accesul la mass-media în limbile minorităților naționale

Consolidarea cadrului legal

Legislația Republicii Moldova asigură dreptul producerii și difuzării emisiunilor radio și TV în limbile minorităților naționale conform Codului al serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova, nr. 174 din 08.11.2018. Documentul prevede un șir de noi reglementări referitoare la principiile de comunicare audiovizuală, în temeiul cărora trebuie să activeze toți furnizorii de servicii media, inclusiv: libertatea de exprimare, independența editorială, asigurarea informării corecte, protecția minorilor și a persoanelor cu dezabilități, echilibrul de gen, protejarea spațiului audiovizual național, transparența proprietății, accesul la evenimente importante majore, protecția jurnaliștilor, etc. Capitole aparte, printre altele, se referă la limbile de difuzare, inclusiv limbile minorităților naționale, proporție de difuzare a programelor audiovizuale, respectarea normelor ortografice, ortoepice, morfologice și sintactice ale limbilor, în special: Art. 4, alin. (8), Art. 11, alin. (1),(2,a), Art. 12, alin. (1), (2,a) , Art. 19, alin. (1), (2), Art. 33. alin/ (1,a) , Art. 55, alin.(6).

Posturile de radio și de televiziune în limbile minorităților naționale: situația actuală

Pe teritoriul Republicii Moldova, în regiunile în care minoritățile etnice constituie majoritatea populației, își desfășoară activitatea 6 posturi de radio: „GRT FM”, „Bas FM”, „Albena”, „Pro 100 radio”, „Bugeac FM”, „Romano Patrin FM” și nouă posturi de televiziune: „TV-Găgăuzia”, „TV BIZIM DALGAMIZ”, „NTS”, „Eni Ai”, „BIZIM AIDINIC”, „BAS TV”, „ATV Coguk”, „ATV” și „Zona M”. Postul de televiziune „NTS” realizează emisiuni în limbile bulgară, română, rusă și retransmite postul TV din Bulgaria BNT; postul de televiziune „TV-Găgăuzia” retransmite în limba turcă postul TV TRT din Turcia, celelalte posturi TV realizează emisiuni în

limbile găgăuză, română, rusă, bulgară. Pe lângă posturile de radio și de televiziune private nominalizate mai sus, Instituția Publică Națională a Audiovizualului Compania „Teleradio-Moldova” oferă produse media destinate și realizate în limbile minorităților naționale. Totodată, menționăm că radiodifuzorul public regional din Republica Moldova – Compania publică „Teleradio Găgăuzia” oferă servicii de programe radio și televizate pe teritoriul UTA Găgăuzia pentru populația de naționalitate găgăuză.

P.P. 20, 21 (Observații finale)

Situația romilor

Implementarea Planului de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova 2016-2020 ³³

ARI evaluează și monitorizează implementarea Planului de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2016-2020. Activitatea de monitorizare are un caracter sistematic și include elaborarea de către ARI a rapoartelor anuale de monitorizare și progres cu prezentarea ulterioară a acestora către Guvern³⁴.

Pe lângă ARI activează *Grupul de lucru inter-ministerial* de coordonare și monitorizare a implementării Planului de acțiuni pentru romi, care pe parcursul perioadei de raportare și-a continuat activitatea în convocări periodice. Grupul este format din reprezentanții instituțiilor guvernamentale și societății civile. Funcția de bază a Grupului de lucru (pe lângă responsabilitățile fiecărei autorități care face parte din grup) constă în coordonarea, monitorizarea și asigurarea abordării sinergice în implementarea acțiunilor din Plan. În vederea prioritizării și planificării asistenței externe pentru activitățile legate de romii, ARI a propus extinderea formatului existent al Grupului de lucru și includerea în componența acestuia partenerilor de dezvoltare, care oferă suport populației de etnie romă din Moldova. Astfel, pentru prima dată la ședința Grupului de lucru din 4 octombrie 2019 au participat și reprezentanții partenerilor de dezvoltare (GIZ³⁵, OSCE, UE, ONU etc.). La ședință s-au prezentat informații succinte referitor la rezultatele, prioritățile și măsurile sustenabile necesare pentru executarea integrală a acțiunilor prevăzute în Planul de acțiuni.

ARI colaborează cu 7 organizații etnoculturale ale romilor cu statut național, susținând activitățile lor statutare, diverse proiecte implementate pe întreg teritoriul țării. ARI susține și încurajează participarea romilor în programele și proiectele legate de îmbunătățirea și monitorizarea situației social-culturale a romilor și a integrării lor în societate, organizează diferite mese rotunde, traininguri, acțiuni de promovare a valorilor culturale și limbii romani, precum și facilitează desfășurarea întâlnirilor societății civile romă cu conducerea de vârf a Republicii Moldova și reprezentanții APC. În conformitate cu practica obișnuită în cadrul sărbătoririi anuale a Zilei Internaționale a Romilor, ARI oferă finanțare (30-45 mii lei, anual) pentru evenimentele aferente, organizate în strânsă cooperare cu asociațiile de romi.

Serviciul de mediator comunitar pentru comunitățile de romi

Recunoscând rolul și valoarea adăugată a activității serviciului mediatorului comunitar pentru comunitățile romilor, Guvernul depune eforturi pentru asigurarea funcționalității acestuia, și

³³ Planul de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020 a fost aprobat prin HG nr. 734 din 09.06.2016.

³⁴ Rapoartele anuale de implementare a Planului de acțiuni pentru anii 2017, 2018 și 2019 au fost elaborate, prezentate Guvernului în luna februarie a fiecărui an și plasate pe pagina web oficială a ARI.

³⁵ Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei.

anume pentru suplinirea numărului redus de mediatori comunitari. Pentru a redresa situația afectată de tendința negativă de descreștere a numărului acestora, din lipsa finanțării, s-a decis modificarea cadrului legal corespunzător, fiind adoptată HG nr. 425/2018, ce stabilește finanțarea mediatorilor comunitari din bugetul de stat și nu din contul alocațiilor aprobate în bugetele unităților administrativ-teritoriale de nivelul I, fapt, ce ar putea impulsiona procesul de angajare a acestora la nivel local. În Legile bugetului de Stat pentru anul 2018 și anul 2019 respectiv au fost incluși 2,2 ml lei cu destinație specială pentru angajarea și salarizarea a 48 mediatori comunitari în 44 de localități. Suma respectivă a fost stabilită reieșind din costul anual necesar pentru întreținerea unui mediator comunitar (46,6 mii lei), precum și din numărul de localități beneficiare de mediatori comunitari (48 localități).

ARI a preluat competența de elaborarea propunerilor privind numărul mediatorilor comunitari pe autorități publice locale și calcularea sumei mijloacelor financiare necesare pentru asigurarea exercitării activității acestora. Cu suportul GIZ-ului ARI a elaborat și prezentat MF estimarea cheltuielilor bugetare întru asigurarea activității mediatorului comunitar, necesare pentru elaborarea Cadrului bugetar pe termen mediu pentru anii 2020-2022. Suma totală a cheltuielilor anuale pentru asigurarea activității mediatorilor comunitari în Republica Moldova (total pentru 54 de mediatori comunitari – numărul mediatorilor comunitari a fost lărgit conform necesităților identificate) se planifică în valoare de 3904,3 mii lei.

Suficientă atenție se acordă dezvoltării competențelor mediatorilor comunitari, prin organizarea de ateliere de lucru, seminare și consultări. În decembrie 2017 și, respectiv, 2018, la Chișinău s-a desfășurat Forumul mediatorilor comunitari (cu participarea mediatorilor comunitari, lideri ai organizațiilor etnoculturale rom, primari din localitățile compact populate de romi, reprezentanți ai APC, organizații internaționale etc). Edițiile acestui eveniment au oferit participanților un spațiu comun și amplu de comunicare și interacțiune pentru căutarea în comun a soluțiilor la problemele cu care se confruntă mediatorii comunitari din Republica Moldova, precum și pentru încurajarea participării lor active în viața comunității.

Cu participarea ministerelor de resort a fost elaborat Ghidul mediatorilor comunitari. Grație eforturilor întreprinse la ziua de azi sunt angajați și activează 32 de mediatori comunitari.

Educația

Ministerul Educației, Culturii și Cercetării (MECC) în parteneriat cu ONG-uri și autoritățile publice locale organizează, cu titlu permanent, campanii de informare și conștientizare pentru părinți asupra imperativului de a înregistra și înrola copiii în programul de învățământ obligatoriu. Doar în cursul anului 2017 au fost organizate 35 campanii de informare și conștientizare pentru părinți, numărul părinților informați fiind de peste 876. În anul 2018, 21 campanii de informare și conștientizare au fost organizate pentru părinți în toate raioanele țării, iar părinți informați – peste 567.

La începutul anului de studii 2019 - 2020 au fost desfășurate peste 450 de campanii de informare și conștientizare pentru părinții romi în vederea înregistrării și înrolării copiilor în programul de învățământ obligatoriu, astfel peste 1 900 de părinți au fost informați.

În rezultatul bunei colaborări a autorităților locale, administrațiilor instituțiilor de învățământ și a reprezentanților comunităților de romi 1 778 copii de etnie romă sunt școlarizați în sistemul de învățământ obligatoriu (numărul de copii școlarizați este menținut comparativ cu anul precedent de studiu). Cel mai mare număr de copii de etnie romă școlarizați în anul 2019 a fost înregistrat în raioanele Ocnița – 164 de copii, Călărași – 150, Orhei – 146, Drochia – 134, mun. Chișinău – 130, Soroca – 97, Hâncești – 91, Glodeni – 86, mun. Bălți, Cahul și Nisporeni – câte 68 de copii, Ștefan-Vodă – 63, r-l Râșcani – 56, Basarabeasca – 50.

Alimentarea copiilor romi a fost și rămâne o condiție de bază pentru dezvoltarea armonioasă, ocrotirea și fortificarea sănătății lor. Alimentarea tuturor copiilor școlarizați este organizată gratuit, conform HG nr.234 din 25.02.2005 și HG nr.198 din 16.04.1993. Peste 835 de copii beneficiază de alimentație gratuită. Toți elevii care sunt în ciclul primar se alimentează gratis. În unele localități autoritățile publice locale alocă resurse pentru a asigura cu alimentația gratuită elevii de etnie romă la toate treptele de învățământ: Călărași – 85 de copii, mun. Chișinău – 56 (cl. I-IV – 38 elevi; cl. V-IX – 15; cl. X-XII- 3), mun. Bălți – 48, Glodeni - 44, Drochia: - 41, Hâncești - 39, Basarabeasca - 27 sunt beneficiari de alimentație gratuită, Râșcani – 34 elevi.

Toate APL asigură transportarea gratuită a elevilor din localitățile rurale la și de la instituțiile de învățământ, pe distanțe ce depășesc 2 km, dacă în localitatea de domiciliu a elevului nu activează o instituție de învățământ general corespunzătoare nivelului de studii al acestuia (primar, gimnazial, liceal). În total 31 de copii de etnie romă beneficiază de transport gratuit la și de la o instituție de învățământ.

Cu toate că se întreprind un șir de măsuri în vederea școlarizării și prevenirii abandonului școlar mai există probleme în acest sens din mai multe cauze: copii nu sunt documentați; migrația, dezinteresul părinților față de școală și educația copiilor, situația precară în familie, numărul insuficient de mediatori comunitari, insuficiența de date calitative și cantitative.

În anul 2018 a fost elaborat curriculum-ul la disciplina „Istoria, cultura și tradițiile poporului rom din Republica” și inclusă această disciplină în planurile de învățământ ale instituțiilor de învățământ preuniversitar, pentru toți cei care își exprimă această opțiune. Prima dată când s-a propus această disciplină în sistemul educațional al Republicii Moldova. Disciplina ”Istoria, cultura și tradițiile romilor din Republica Moldova” este obligatorie în clasele primare ale instituțiilor de învățământ din localitățile de reședință compacte ale romilor, în care există contingente de elevi de etnie romă. O caracteristică specifică a romilor din Republica Moldova constă în faptul că limba lor maternă (în care ei comunică acasă, în familie, în comunitate) este: romani, română, rusă. Din acest considerent, pentru a asigura predarea disciplinei în limba maternă, curriculumul ”Istoria, cultura și tradițiile romilor din Republica Moldova” a fost elaborat în limbile romani, română, rusă. În anul de studiu 2019-2020 99 de elevi din Instituția Publică Liceul Teoretic „M. Eminescu” din or. Otaci studiază disciplină școlară Istoria, Cultura și tradițiile romilor din Republica Moldova. De asemenea, această disciplină se predă în rl Nisporeni la 21 de elevi.

Se observă o dinamică pozitivă în ceea ce ține de acces la învățământul superior pentru perosanele de etnie romă. Pe parcursul ultimilor ani, MECC a întreprins măsuri concrete pentru a asigura accesul la studii superioare a tinerilor de origine romi.

Regulamentul de organizare și desfășurare a admiterii în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, stabilește cota de 15 la sută din numărul total de locuri (la fiecare specialitate / domeniu de formare profesională și formă de învățământ, conform cotei de admitere), cu finanțare bugetară pentru un șir de categorii, inclusiv și pentru tinerii romi. În sesiunea 2019, la studii superioare au fost înmatriculați 18 tineri romi, în comparație cu anul 2017 când 7 absolvenți de etnie romă au intrat în universități.

În perioada 2016 – 2019 în instituțiile de învățământ profesional tehnic au fost admiși 120 de elevi de etnie romă: 2016-2017 – 58 elevi romi; 2017-2018 – 43 elevi romi; 2018 – 2019 – 19 elevi romi. Cazarea a fost asigurată pentru toți cei care au solicitat cămin.

Angajarea în câmpul muncii

În scopul prevenirii și reducerii șomajului și a efectelor sociale ale acestuia, reducerii riscului de șomaj și asigurării unui nivel ridicat al ocupării și adaptării forței de muncă la cerințele pieței muncii a fost aprobată Legea nr.105 din 14.06.2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj (în continuare - *Legea 105/2018*), în vigoare din 10.02.2019, prin care au fost diversificate măsurile active de ocupare a forței de muncă, ținându-se cont conjunctura pieței muncii din Republica Moldova.

Art.2 alin.(4) al Legii 105/2018, garantează accesul la măsurile de ocupare a forței de muncă oferite gratuit de Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM), prin intermediul subdiviziunilor teritoriale pentru ocuparea forței de muncă (STOFM), tuturor persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, fiind interzisă orice discriminare pe criterii de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, convingeri, sex, vârstă, dezabilitate, opinie, apartenență politică, avere, origine socială sau orice alt criteriu³⁶.

Conform Legii 105/2018 toate persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă, inclusiv persoanele de etnie romă, pot beneficia gratuit și necondiționat de serviciile de ocupare a forței de muncă și anume: informarea privind piața muncii, ghidarea în carieră, intermedierea muncii, servicii de preconcediere. În cazul înregistrării cu statut de șomer, persoanele de etnie romă pot accesa gratuit măsuri active de formare profesională prin cursuri de calificare, recalificare, perfecționare și specializare, instruire la locul de muncă în cadrul unității, stagii profesionale, certificarea cunoștințelor și a competențelor dobândite în contexte de educație nonformală și informală, măsuri de consultanță, asistență și sprijinirea inițierii unei afaceri, măsuri de stimulare a mobilității forței de muncă, precum și angajarea în câmpul muncii prin măsuri de subvenționare a angajatorilor, precum și servicii de reabilitare profesională a persoanelor cu dizabilități. În cazul șomerilor care întrunesc condițiile stipulate la art.43 alin.(4) din Legea 105/2018, inclusiv au activat și au realizat un stagiu de cotizare în sistemul public de asigurări sociale de stat de cel puțin 12 luni în ultimele 24 luni calendaristice premergătoare datei înregistrării, aceștia sunt în drept să beneficieze de ajutor de șomaj.

Pentru a beneficia de măsurile de ocupare a forței de muncă persoanele se pot adresa la una dintre STOFM, iar în cazul în care întrunesc condițiile de acordare a statutului de șomer prevăzute la art.20 al Legii 105/2018 persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă urmează să se adreseze pentru înregistrare la STOFM în a cărei rază își au domiciliul sau, după caz, reședința.

În ultimii ani (2016-2018) se atestă o tendință de creștere a numărului de persoane de etnie romă care se adresează pentru suport la STOFM și se înregistrează cu statut de șomer (de la 1464 persoane în anul 2016 și 1613 persoane în 2017 la 1902 persoane în anul 2018). În ultimii 3 ani (2017-2019), media anuală a ponderii șomerilor de etnie romă înregistrați cu statut de șomer a constituit cca 4,5% din numărul total de șomeri înregistrați la ANOFM.

În structura șomerilor de etnie romă înregistrați în perioada 2017-2019 prevalează în continuare femeile (58,4% din totalul șomerilor romi înregistrați), precum și persoanele care nu au experiență profesională și sunt pentru prima dată în căutarea unui loc de muncă (87% din totalul șomerilor romi înregistrați). Doar 6,9% din persoanele de etnie romă care s-au înregistrează cu statut de șomer sunt persoane care au experiență recentă de muncă, fapt care se reflectă și la întrunirea criteriilor de accesare a măsurilor pasive de protecție socială. Respectiv, ponderea

³⁶ Până la intrarea în vigoare a Legii 105/2018 au fost implementate prevederile Legii nr.102 din 13.03.2003 privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă. Art. 8 al acestei Legi a garantat accesul la serviciile publice de ocupare a forței de muncă tuturor persoanelor, excluzând orice discriminare pe criterii de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

beneficiarilor de ajutor de șomaj din totalul șomerilor romi înregistrați în perioada 2017-2019 constituie 0,5%. Anual, puțin peste 2% dintre șomerii romi înregistrați au beneficiat de alocație de integrare sau reintegrare profesională. Această plată, prevăzută în Legea 102/2003 reprezenta o sumă lunară fixă, egală cu 15% din salariul mediu pe economie din anul precedent, la data stabilirii plății, pe o perioadă de cel mult 9 luni calendaristice. Menționăm, că odată cu implementarea Legii 105/2018 această măsură pasivă nu se mai implementează.

Una dintre principalele bariere la plasarea în câmpul muncii a șomerilor de etnie romă înregistrați o constituie nivelul scăzut de educație. În multe situații din motivul lipsei competențelor de bază de scriere și citire, persoanele de etnie romă care se adresează la ANOFM nu pot fi antrenate nici în programele de formare profesională. În anul 2019 cca 75% dintre șomerii romi înregistrați aveau absolvite doar studii primare, 18% - studii gimnaziale, 2% - studii medii generale/liceale. Doar 2,5% din totalul șomerilor romi înregistrați dețin o calificare și sunt pregătiți pentru piața muncii. Anual cca 1% dintre șomerii de etnie romă sunt antrenați în măsuri de formare profesională și după absolvirea cursurilor li se eliberează gratuit certificatul de calificare. În anul 2019 au absolvit cursuri de formare profesională 7 șomeri de etnie romă.

Reieșind din nivelul de studii absolvit, șomerii de etnie romă înregistrați au solicitat în mare parte angajarea în ocupații care nu necesită calificare și anume: muncitor auxiliar, îngrijitor de încăperi, hamal, spălător veselă, măturător, paznic, muncitor necalificat în agricultură etc. Persoanele care dețin o profesie/meserie au optat pentru locuri de muncă de viticultor, poștaş, bucătar, cusător, tractorist, cizmar, conducător auto, frizer etc. În vederea stimulării mobilității forței de muncă, pe parcursul anilor 2017 și 2018 șomerilor de etnie romă care au acceptat angajarea la un loc de muncă într-o altă localitate, aflată la o distanță mai mare de 30 km de domiciliu, li s-au acordat indemnizații unice de stimulare a mobilității forței de muncă (2 beneficiari în anul 2017 și 1 beneficiar în anul 2018).

La integrarea pe piața muncii a persoanelor de etnie romă, există unele probleme, printre care: nivelul de studii minim absolvit, lipsa calificărilor; lipsa experienței profesionale; discrepanța între cerere și ofertă pe piața muncii, inclusiv în aspect de medii rural/urban; lipsa motivației de a căuta un loc de muncă (preferințe legate de munci pe cont propriu, activități liber-profesionale) ș.a. Cu toate acestea, în ultimii ani se atestă o ușoară creștere a ponderii șomerilor de etnie romă plasați în câmpul muncii, constituind în anul 2019 cca 13,9% (198 persoane, din care 98 femei).

Tabelul nr. 8 Dinamica numărului de șomeri de etnie romă înregistrați cu statut de șomer și a indicatorilor serviciilor și măsurilor oferite de ANOFM, 2017-2019

Dinamica indicatorilor serviciilor și măsurilor oferite	a. 2017	a. 2018	a. 2019	2017-2019
Nr. total de șomeri onregistrați la ANOFM, pers.	42119	35544	31484	109147
Nr. persoanelor de etnie romă onregistrate cu statut de șomer, pers. (% din total șomeri onregistrați)	1613 (3,8%)	1902 (5,4%)	1428 (4,5%)	4943 (4,5%)
Nr. femeilor de etnie romă onregistrate cu statut de șomer, pers. (% din total șomeri romi onregistrați)	943 (58,5%)	1121 (58,9%)	825 (57,8%)	2889 (58,4%)
Nr. șomerilor romi onregistrați care au studii primare (4 clase) sau sunt fără școală	1195 (74,1)	1421 (74,7%)	1099 (77,0)	3715 (75,2%)
Nr. șomerilor romi onregistrați care nu au experiență profesională și sunt pentru prima dată în căutarea unui loc de muncă (% din total șomeri romi onregistrați)	1412 (87,5%)	1669 (87,7%)	1218 (85,3%)	4299 (87,0%)
Nr. șomerilor romi onregistrați care au avut experiență recentă de muncă (% din total șomeri romi onregistrați)	103 (6,4%)	110 (5,8%)	126 (8,8%)	339 (6,9%)

Nr. persoanelor plasate on câmpul muncii din rndul șomerilor de etnie romă, pers. (% din total șomeri romi onregistrați)	152 (9,4%)	203 (10,7%)	198 (13,9%)	553 (11,2%)
Nr. femeilor de etnie romă plasate on câmpul muncii, pers. (% din total șomeri romi plasai)	79 (51,9%)	109 (53,7%)	98 (49,5%)	286 (51,7)
Nr. beneficiarilor de servicii de intermediere a muncii, inclusiv persoane onregistrate on anul precedent, pers.	1385	1706	2119	5210
Nr. absolvenților cursurilor de formare profesională, pers. (% din total șomeri romi onregistrați)	17 (1,1%)	16 (0,8%)	7 (0,5%)	40 (0,8%)
Nr. omerilor antrenai la lucrările publice, pers. (% din total șomeri romi onregistrați)	54 (3,3%)	45 (2,4%)	din a. 2019 nu se mai implementează	99 (2,0%)
Beneficiari de alocație de integrare sau reintegrare, pers. (% din total șomeri romi onregistrați)	42 (2,6%)	42 (2,2%)	12 (0,8%) din 10.02.2019 nu se mai implementează	96 (1,9%)
Beneficiari de ajutor de șomaj, pers. (% din total șomeri romi onregistrați)	5 (0,3%)	7 (0,4%)	11 (0,8%)	23 (0,5%)
Nr. omerilor beneficiari de indemnizații de stimulare a mobilitii forței de muncă	2	1	0	3

Sănătatea

n conformitate cu legislația națională în vigoare, persoanele de etnie romă au aceleai drepturi i obligaii în domeniul asigurării obligatorii de asistență medicală ca i toți cetățenii Republicii Moldova. n cadrul asigurării obligatorii de asistență medicală populația beneficia de asistență medicală în volumul stabilit de Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, elaborat în limita mijloacelor fondurilor asigurării obligatorii de asistență medical³⁷.

n conformitate cu prevederile Programului unic al asigurării obligatorii de asistență medicală persoanele asigurate, beneficia de următoarele tipuri de asistență medicală: asistență medicală urgentă la etapa prespitalicească; asistență medicală primară; asistență medicală spitalicească; asistență medicală specializată de ambulator, inclusiv stomatologică; asistență medicală spitalicească; servicii medicale de înaltă performan, îngrijiri medicale la domiciliu.

Pentru persoanele neasigurate, asistență medicală urgentă prespitalicească i asistență medicală primară se acordă în volumul stabilit de Programul unic, inclusiv prescrierea medicamentelor compensate în conformitate cu actele normative în vigoare, fără a fi condiionat plata pentru prestarea acestor servicii.

Asistență medicală specializată de ambulator i spitalicească, în cazul maladiilor social-condiionate cu impact major asupra sntii publice sunt acoperite din contul mijloacelor fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală conform legislației.

Populaia este asigurată cu medicamente compensate din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală pentru tratamentul de susținere în condiții de ambulator, conform listei medicamentelor compensate i gratuit cu medicamente prevăzute de Programele Naționale,

³⁷ Conform Legii ocrotirii sntii nr. 411/1995 locuitorii Republicii Moldova au dreptul la asigurarea sntii, fără deosebire de naționalitate, rasă, sex, apartenență socială i religie. Conform Legii cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală nr.1585/1998, Guvernul are calitatea de asigurat pentru 14 categorii de persoane neangajate cu domiciliul în Republica Moldova i aflate la evidența instituțiilor abilitate ale Republicii Moldova.

procurate în mod centralizat de către Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale (MSMPS) pentru tuberculoza, boli psihice endogene, diabetul zaharat, diabetul insipid. În condiții spitalicești bolnavii, beneficiază de medicamente prevăzute în Protocoalele clinice naționale.

Pe parcursul anului 2018, medicii de familie au desfășurat circa 11 mii de întruniri de informare în rîndul populației de etnie romă cu privire la următoarele subiecte: tipurile de asistență medicală și spectrul general al serviciilor la care au dreptul persoanele asigurate în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală (circa 2900); prevenirea bolilor transmisibile prin imunizare (circa 3000); prevenirea fumatului, consumului abuziv de alcool și consumului ilicit de droguri (circa 2500) și prestarea serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor (circa 2700).

În scopul evaluării și analizei legislației în sănătate în vederea identificării prevederilor potențial discriminatorii și asigurării egalității în prestarea serviciilor de sănătate în cadrul MSMPS este instituită Comisia sectorială de combatere a discriminării în sănătate. Misiunea Comisiei este de a combate discriminarea prin identificarea și remedierea în cazurile sesizate prin petiționare a Ministerului.

Eliberarea actelor de identitate

Agenția Servicii Publice (ASP), în calitate de autoritate competentă, asigură eliberarea actelor de identitate tuturor cetățenilor Republicii Moldova, indiferent de apartenența lor etnică și rasială și în acest sens întreprinde toate acțiunile necesare pentru optimizarea proceselor de eliberare a actelor de identitate și de evidență a populației.

Persoanele de etnie romă, continuă să se confrunte cu impedimente la obținerea actelor de identitate (pe motivul imposibilității identificării, lipsei documentelor de stare civilă etc.). În majoritatea cazurilor impedimentele sunt generate de nerespectarea prevederilor art. 22, alin. (5) din Legea nr. 100/2001 privind actele de stare civilă, care obligă părinții să declare la organul de stare civilă nașterea copilului în termen de 3 luni din ziua nașterii.

Potrivit prevederilor pct. 31 din Regulamentul privind eliberarea actelor de identitate și evidența locuitorilor Republicii Moldova, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 125/2013, în cazul eliberării buletinului de identitate provizoriu persoanelor care nu posedă certificate de stare civilă, serviciile eliberare a actelor de identitate a ASP sau misiunile diplomatice și oficiile consulare stabilesc existența actelor de stare civilă înregistrate pe numele solicitantului prin utilizarea resurselor informaționale din Registrul de stat al populației sau prin solicitarea oficială a acestei informații de la Direcția generală stare civilă. Doar în cazul în care nașterea persoanei nu a fost înregistrată în registrele de stare civilă în termenul stabilit de legislația națională, sunt prevăzute condiții legale speciale de întocmire a actelor de stare civilă, inclusiv prin instanța de judecată. Potrivit prevederilor pct. 36 din Regulamentul vizat, identificarea persoanei prin instanța de judecată se produce în cazul în care toate căile administrative stabilite pentru identificarea acesteia au fost epuizate.

Conform amendamentelor operate la Regulamentul privind eliberarea actelor de identitate și evidența locuitorilor Republicii Moldova, aprobat prin HG nr. 125/2013 (*prin HG nr. 872/2017, în vigoare din 03.11.2017*) au fost extinse categoriile de persoane care sunt în drept să depună declarația pe propria răspundere pentru identificarea persoanelor care nu au fost identificate sau identificarea anterioară a cărora nu poate fi probată (*nu au acte de identitate și nici rude de gradul I-III care să le identifice*). Astfel, identificarea persoanelor se efectuează în temeiul declarațiilor pe propria răspundere, depuse concomitent de către trei persoane terțe, cetățeni ai Republicii Moldova care cunosc cu certitudine identitatea persoanei. Această normă a simplificat considerabil procesul de stabilire a identității și de obținere a actelor de identitate, în special pentru populația de etnie romă.

Serviciile eliberare a actelor de identitate ale ASP, în raza de competență a cărora domiciliază preponderent populație de etnie romă (Soroca, Râșcani, Orhei, Ocnița, Otaci, etc.), în parteneriat cu autoritățile administrației publice locale, organizează periodic campanii de informare a acestora despre obligativitatea deținerii actelor de identitate, înlesnirile acordate și avantajele de ordin social-economic de care pot beneficia ulterior.

Implicarea romilor în campaniile de informare susținute de către Poliție

Pe parcursul anului 2019, de către Inspectoratul General al Poliției (IGP)³⁸ al Ministerului Afacerilor Interne (MAI) au fost desfășurate 3 campanii de informare cu privire la prezentarea oportunităților desfășurării serviciului în cadrul Poliției: Campania de informare din 11.05.2019, Târgul locurilor de muncă din 30.05.2019 și Campania de informare din 27.11.2019.

În anul 2019, angajații subdiviziunilor teritoriale ale IGP, au organizat 582 activități de informare, la care au participat 6104 de persoane, în cadrul cărora au fost abordate subiecte, în dependență de specificul teritorial (necesitatea încadrării copiilor în sistemul de educație, pregătirii antiinfracționale, protecția personală și a bunurilor materiale), precum și oportunitățile de recrutare și angajare în Poliție.

În scopul diminuării victimizării cetățenilor de etnie romă și reducerii riscurilor de comitere a infracțiunilor și altor fapte antisociale de către ultimii, au fost organizate și desfășurate 105 activități de sensibilizare pe domeniul pregătirii antiinfracționale, protecției personale și a bunurilor materiale, precum și siguranței în comunitate, fiind informați 1577 persoane, din cadrul grupului țintă menționat și difuzate 1582 materiale informative.

În vederea redresării problemelor ce țin de asigurarea școlarizării și prevenirii abandonului copiilor, au fost desfășurate 38 întruniri cu părinți, pe faptul necesității încadrării copiilor în sistemul de educație, la care au participat 413 de cetățeni de etnie romă.

Întru atragerea cetățenilor de etnie romă alături de Poliție, precum și în vederea implicării acestora în soluționarea problemelor comunității, au fost realizate 81 de întruniri, la care au participat 1037 de cetățeni de etnie romă, care au fost informați despre posibilitatea acestora, de a se implica la organizarea și participarea activă în cadrul campaniilor și proiectelor demarate sau susținute de către Poliție, cum ar fi: supravegherea de vecinătate, bunici grijulii, alea siguranței, nepoței grijulii, la o cafea cu un polițist etc.

De către subdiviziunile teritoriale ale IGP au fost încheiate 17 Acorduri de parteneriat și colaborare cu mediatorii comunitari pentru comunitățile de romi.

În contextul art. 6, 7 din Convenție

P.P. 14,15 (Observații finale)

Cazurile de discriminare rasială

Numărul plângerilor depuse la Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității (Consiliul/CPEDAE) privind faptele de discriminare este în creștere (anul 2017 - 60, anul 2018 – 248). De asemenea rezultatele Studiului privind evaluarea atitudinilor

³⁸ Inspectoratul General al Poliției este o instituție publică specializată a statului, în subordinea Ministerului Afacerilor Interne, care are misiunea de a apăra libertatea și drepturile fundamentale ale omului prin activități de menținere, asigurare și restabilire a ordinii și securității publice, precum și de prevenire și combatere a infracțiunilor și contravențiilor.

populației generale față de persoanele în etate³⁹ arată că 35% respondenților cunosc deja despre existența Consiliului. Consiliul/ CPEDAE a constatat, în perioada 2017-2018, în 41 din 158 de decizii de constatare emise discriminare pe criterii de rasă, culoare, origine etnică și origine națională, religie sau convingeri. Faptele de discriminare constatate vizau domeniul accesului la servicii disponibile publicului⁴⁰, accesul egal la justiție, protecție efectivă din partea legii, lezarea demnității umane prin instigare la discriminare și hărțuire⁴¹ și exercitarea libertății de exprimare și întrunire⁴². În două cazuri, Consiliul a constatat profilare rasială, unul vizând o persoană de etnie romă. Situații discriminatorii motivate de criteriul de limbă în acces la justiție au fost constatate de Consiliu în 22 de decizii⁴³, în 4 cazuri s-a constatat discursuri discriminatorii pe criteriu de etnie. Prin deciziile emise Consiliul/CPEDAE a oferit soluții care să acorde o satisfacție echitabilă, totodată recomandând pe unele cauze prezentarea scuzelor publice, pe altele sancționarea disciplinară a persoanelor care au comis fapte discriminatorii. De asemenea, Consiliul a formulat și recomandări cu caracter de ordin general pentru a evita situațiile similare în viitor. Consiliul monitorizează continuu comportamentul subiecților vizați în vederea conformării recomandărilor formulate.

Numărul în creștere a plângerilor se datorează și campaniei de informare desfășurată de Consiliu în 2018⁴⁴ în teritoriile în care locuiesc preponderent persoane aparținând minorităților naționale. În cadrul campaniei a fost prezentată informația accesibilizată din punct de vedere lingvistic despre Consiliu/CPEDAE și modalitatea de întocmire și depunere a unei plângeri la acesta.

Consiliul/CPEDAE a devenit mai accesibil la nivel informațional pentru minorităților naționale și lingvistice, traducând ghidul petiționarului în 4 limbi minoritare vorbite pe teritoriul țării (ucraineană, găgăuză, bulgară, romani). Consiliul a reținut spre examinare plângeri întocmite într-o limbă minoritară. Totodată, componența nouă a Consiliului asigură diversitatea grupurilor etnice și minoritare din societate și echilibrul de gen.

Referitor la faptele de discriminare rasială atragem atenția la prevederile art. 12 alin. (1) din Legea cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și statutul juridic al organizațiilor lor nr. 382/2001 care acordă persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul de a se adresa în instituțiile publice, oral și în scris, în limba moldovenească sau rusă și de a

³⁹ Studiu privind evaluarea atitudinilor populației generale față de persoanele în etate, http://egalitate.md/wp-content/uploads/2016/04/Raport_Evaluarea-atitudinilor-popula--iei-generale-fa----de-persoanele---n-etate-1.pdf

⁴⁰Decizia nr. 111/14 din 09.08.2014,

http://egalitate.md/media/files/files/decizie_111_2014_depersonalizat_8782432.pdf; Decizia nr. 190/14 din 13.02.2015, http://www.egalitate.md/media/files/files/decizie_190_2015_2000159.pdf; Decizia nr. 263/15 din 11.08.2015, http://www.egalitate.md/media/files/files/decizie_263_2015_depersonalizat_9623919.pdf; Decizia nr. 349/15 din 09.02.2016, http://www.egalitate.md/media/files/files/decizie_349_2016_depersonalizat_7268082.pdf;

Decizia nr. 363/14 din 12.02.2016,

http://www.egalitate.md/media/files/files/decizie_363_2015_depersonalizat_5521507.pdf; Decizia nr. 182/14 din 18.12.2014, http://www.egalitate.md/media/files/files/decizie_182_2014_eng_depersonalizat_1673643.pdf.

⁴¹Decizia nr. 159/14 din 13.10.2014,

http://egalitate.md/media/files/files/decizia_cauza_renato_usatii_r_5487969.pdf; Decizia nr. 180/14 din 16.12.2014, http://www.egalitate.md/media/files/files/decizie_180_2014_eng_5421479.pdf; Decizia nr. 497/16 din 20.01.2017, https://www.egalitate.md/media/files/files/draft_decizie_constatare_497_2016-votat-de-modificat_depers_5381970.pdf; Decizia nr. 513/16 din 01.03.2017; Decizia nr. 187/14 din 05.02.2015, http://www.egalitate.md/media/files/files/decizie_187_2015_7264066.pdf ; Decizia nr. 293/15 din 28.09.2015, http://egalitate.md/media/files/files/decizie_293_2015_3555799.pdf.

⁴² Decizia nr. 029/2013 din 21.01.2014,

http://egalitate.md/media/files/files/decizia_cauza_nr_029_2013_cultul_penticostal_9910224.pdf;

⁴³ Decizia nr. 009/2013 din 02.12.2013,

http://www.egalitate.md/media/files/files/decizie_009_2013_eng_5063801.pdf; Decizia nr. 439/16 din 23.09.2016, http://egalitate.md/media/files/files/decizie_439_2016_constatare-votat_6290889.pdf, Decizia nr. 212 din 30.04.2015, http://www.egalitate.md/media/files/files/decizie_in_cauza_212_4588688.pdf; Decizia nr. 268/15 din 28.08.2015, http://www.egalitate.md/media/files/files/decizie_268_2015_depersonalizat_eng_4390671.pdf.

⁴⁴ <http://egalitate.md/campaigns/>

primi răspuns în limba în care au formulat adresarea, în practică aceste reglementări nu se respectă. Cazuistica Consiliului arată că dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a primi răspuns în limba în care au formulat adresarea este încălcat. Consiliul a observat că autoritățile justifică această încălcare invocând lipsa personalului care posedă limba rusă, lipsa unităților de traducător și constrângerea bugetară care nu le permite contractarea externă a serviciilor de traducere. Consiliul este de opinie că pentru a îmbunătăți situația pe acest segment de referință este necesar un complex de măsuri sistemice care să anihileze cauzele eminente ale problemei constatate, precum alocării bugetare planificare nemijlocit pentru contractarea serviciilor de traducere, angajarea personalului din rândul minorităților naționale.

O altă problemă constatată de Consiliu/CPEDAE din practica de examinare a sesizărilor vizează imposibilitatea persoanelor aparținând minorităților naționale de a utiliza limba rusă, limbă care în Republica Moldova are statut de limbă de comunicare interetnică⁴⁵, în fața instanțelor de judecată. În pofida eforturilor depuse și deciziilor emise, în perioada 2014-2019, Consiliul constată, cu regret, că problema discriminării pe criteriu de limbă în acces la justiție persistă, devenind din ce în ce mai pronunțată. Cazuistica Consiliului arată că cererile de chemare în judecată, întocmite în limba rusă, se restituie fără examinare, doar din considerentul că acestea nu sunt însoțite de o traducere în limba de stat. Consiliul este de opinie că pentru a îmbunătăți situația este necesar de a se interveni atât la nivel legislativ (completarea Codul de procedură civilă prin care să fie specificat expres că limba rusă nu este o limbă străină în Republica Moldova și că depunerea cererii în limba rusă nu constituie temei de restituire a cererii), cât și la nivel administrativ (capacitarea instanțelor de judecată cu unități de traducători, inclusiv asigurarea unui nivel adecvat de salarizare al acestora).

Continuă să îngrijoreze discursurile publice instigatoare la discriminare. Astfel de sesizări cresc, în special, în contextul proceselor electorale. Cu toate acestea, prejudecățile față de anumite grupuri minoritare din Republica Moldova persistă și sunt manifestate prin discursuri instigatoare și de către alți actori (avocați, reprezentanți mass-media, lideri de opinie sau reprezentanți ai unor biserici). Pentru a lupta proactiv cu acest flagel, Consiliu recomandă adoptarea, cât mai rapidă, a pachetului legislativ privind infracțiunile motivate de prejudecată, dispreț sau ură.

Un alt comportament cu conotație rasistă constatat de Consiliul/CPEDAE, în contextul examinării plângerilor, a vizat practica discriminatorie a colaboratorilor de poliție în activitatea de investigare, care a constat în utilizarea etniei persoanei pentru identificarea infractorului, fără o justificare obiectivă și rezonabilă. Consiliul este de opinie că pentru contracararea a astfel de comportamente abuzive din partea polițiștilor, profilarea rasială, trebuie să fie interzisă la nivel legislativ, concomitent să fie organizate cursuri de instruire care să acopere acest aspect. Formarea profesională pentru organele de aplicarea legii și pentru sistemul judiciar privind nediscriminarea și egalitatea trebuie să continue. În caz contrar, eforturile Consiliului în combaterea și sancționarea comportamentelor discriminatorii se anihilează atunci când judecătorii, anulează deciziile Consiliului, neînțelegând esența și aplicabilitatea principiului nediscriminării.

Consiliul/CPEDAE subliniază necesitatea stringentă de modificare a legislației în vederea consolidării cadrului normativ ce reglementează activitatea și competențele Consiliului. Pentru a asigura buna funcționalitate este necesar de a elimina ambiguitățile legislative legale de procedura de examinare a plângerilor, în special ce ține de posibilitatea extinderii termenului legal de examinare a plângerilor pentru cauzele de o complexitate înaltă, atribuirea competențelor funcționale de efectuare a vizitelor de monitorizare și investigare, precum și

⁴⁵ Strategia de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027, pct. 1.2, aprobată prin HG nr. 1464 din 10.12.2016.

competențe de aplicarea directă a sancțiunilor contravenționale pentru situațiile de discriminare constatate.

Conform opiniei Consiliului/CPEDAE provocările cu care se confruntă acest organ colegial activînd în condiții de imparțialitate și independență față de autoritățile publice, în realizarea mandatului au rămas nesoluționate. Consiliul continuă să întâmpine dificultăți în realizarea obiectivelor propuse, fapt condiționat de insuficiența personalului, precum și de fluctuația mare a acestuia. Luând în considerare spectrul larg al funcțiilor și atribuțiilor, precum și volumul activităților raportat la numărul de unități de personal atribuit, acesta nu este suficient pentru asigurarea eficienței în activitate, respectiv apare necesitatea de a fi majorat. Salarizarea personalului din cadrul aparatului administrativ este mai mică decât la ceilalți funcționari publici din ministere, independența financiară a Consiliului/CPEDAE nu este asigurată.

În contextul art.7 din Convenție

P.P. 22, 23 (Observații finale)

Situația non-cetățenilor

Date statistice

În anul 2018, în conformitate cu prevederile cadrului normativ național au fost documentați cu permise de ședere 9367 de străini, dintre care, cu permis de ședere provizorie – 8136 persoane, cu permis de ședere permanentă – 1228 persoane și 3 permise de ședere pentru apatrizi în comparație cu anul 2017: numărul total de străini documentați – 18723 persoane, dintre acestea - 10198 cu permise de ședere provizorie și 8525 cu permise de ședere permanente.

La data de 31.12.2019 pe teritoriul Republicii Moldova erau documentați cu acte de identitate valabile 9739 de străini, dintre care, cu premise de ședere provizorie – 8868, cu premise de ședere permanent – 868 de străini și 3 permise pentru apatrizi.

Potrivit evidențelor gestionate de BMA, la 31.12.2019 pe teritoriul Republicii Moldova erau documentați cu acte de identitate valabile - 18972 străini, dintre care: cu permis de ședere permanentă – 6482 persoane, cu permis de ședere provizorie – 12490 persoane, iar în 2018 au fost documentați 18982 străini – 7986 cu premise de ședere permanent și 10996 cu premise de ședere provizorie. Datele respective reflectă o ușoară creștere a numărului de străini documentați anul trecut, în comparație cu anii precedenți: în 2016 numărul total de străini indica 18921 de persoane (9052 - cu ședere permanent și 9869 – cu ședere provizorie), iar în 2017 stocul străinilor pe teritoriul Republicii Moldova, documentați cu acte de identitate valabile alcătuia 18723 persoane (cu permis de ședere permanentă 8525 persoane și cu permis de ședere provizorie – 10198 persoane).

Străinii aflați în Republica Moldova se bucură de aceleași drepturi și libertăți ca și cetățenii Republicii Moldova, garantate de Constituția Republicii Moldova⁴⁶ și de alte legi⁴⁷, precum și de drepturile prevăzute în tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, cu anumite

⁴⁶ Articolul 19 "Statutul juridic al cetățenilor străini și al apatrizilor":

- (1) Cetățenii străini și apatrizii au aceleași drepturi și îndatoriri ca și cetățenii Republicii Moldova, cu excepțiile stabilite de lege.
- (2) Cetățenii străini și apatrizii pot fi extrădați numai în baza unei convenții internaționale, în condiții de reciprocitate sau în temeiul hotărîrii instanței de judecată.
- (3) Dreptul de azil se acordă și se retrage în condițiile legii, cu respectarea tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

⁴⁷ Legea nr. 180-XVI din 10 iulie 2008 cu privire la migrația de muncă, Legea nr. 200/2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova, Legea nr. 274/2011 privind integrarea străinilor în Republica Moldova și Legea nr. 270/2008 privind azilul în Republica Moldova.

restricții: dreptul de a alege și de a fi aleși în organele legislative, executive și alte organe eligibile, de a participa la sufragiu universal; de a fi desemnați în funcții sau antrenați în activități pentru care se cere cetățenia Republicii Moldova; de a fi membri de partid sau ai altor organizații social-politice; de a organiza sau de a participa la întruniri care aduc atingere ordinii publice sau securității naționale; de a organiza partide politice, alte grupări similare și de a fi membri ai acestora, sau a le finanța; de a-și satisface serviciul militar în forțele armate ale Republicii Moldova; de a desfășura activitate de muncă fără a obține permis de muncă. Cetățenii străini sunt obligați să respecte scopul pentru care li s-a acordat dreptul de intrare și, după caz, dreptul de ședere pe teritoriul țării, precum și să părăsească teritoriul Republicii Moldova la expirarea termenului de ședere acordat.

În vederea asigurării drepturilor străinilor garantate de Constituție, legea supremă a statului Republica Moldova, cadrul legal național în domeniul migrației și azilului este într-o perpetuă modificare, care are drept obiectiv îmbunătățirea și perfecționarea serviciilor acordate străinilor, bazate pe principii nediscriminatorii, în partea ce ține de documentarea și stabilirea statutului acestora, facilitarea integrării lor socio-culturale.

În anul 2017 Parlamentul a adoptat Legea nr. 23 pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Legea nr. 180-XVI din 10 iulie 2008 cu privire la migrația de muncă, Legea nr. 200 din 16.06. 2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova), care a avut drept obiectiv aproximarea cadrului legal național pentru transpunerea angajamentelor stipulate în Acordul de Asociere între Uniunea Europeană și Republica Moldova. Prin modificările și completările respective s-au stabilit proceduri facilitare privind intrarea și șederea temporară pe teritoriul ambelor Părți a anumitor categorii de persoane, în scopul îmbunătățirii mediului de afaceri și a dezvoltării serviciilor și prestatorilor de servicii, care au contribuit substanțial la consolidarea relațiilor comerciale preferențiale, bazate pe condiții mutual avantajoase.

Prin adoptarea Legii nr. 165/2017 cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative a fost modificată și simplificată procedura de documentare a străinilor detașați, precum și au fost lichidate unele bariere în obținerea dreptului de ședere provizorie în scop de muncă.

Întru stabilirea unui cadru unic pentru activitatea străinilor pe teritoriul Republicii Moldova, în scopul atragerii investițiilor străine, prin aplicarea unor condiții facilitare și proceduri optime de documentare a categoriilor de străini, prevăzuți în Acordul de Asociere RM-UE și DCFTA⁴⁸, în anul 2018 Parlamentul a adoptat Legea nr. 314, care prevede comasarea Legii cu privire la migrația de muncă, nr. 180-XVI din 10 iulie 2008 și Legii privind regimul străinilor în Republica Moldova, nr. 200 din 16.07.2010 și stabilirea unor proceduri simplificate și termeni optimi de documentare a străinilor care doresc să muncească sau să dezvolte activități comerciale în Republica Moldova.

Pe parcursul 2019 Biroul Migrație și Azil (BMA) din subordinea MAI a întreprins măsurile întru elaborarea proiectului hotărârii Guvernului privind aprobarea proiectului de lege pentru modificarea unor acte legislative (integrarea străinilor). Proiectul menționat conține propuneri privind revizuirea și ajustarea Legii 274 din 27.12.2011 privind integrarea străinilor în Republica Moldova la modificările în legislația națională privind regimul străinilor în Republica Moldova, Directivele UE, precum și schimbarea situației migraționale din regiune. Proiectul prevede includerea unor categorii noi de străini documentați cu drept de ședere pe teritoriul Republicii Moldova în măsurile de integrare pentru o mai sigură incluziune socială a acestora. Având în vedere experiența dificilă, ce a rezultat în urma neintegrării străinilor în societatea gazdă a

⁴⁸ Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător este un acord între UE și Republica Moldova care urmărește o relație comercială preferențială.

statelor UE, a consecințelor economice, sociale, dar și pentru asigurarea și menținerea ordinii publice și securității cetățenilor, ne-am propus revizuirea politicilor promovate până în prezent de Republica Moldova. Scopul de bază constă în motivarea și asigurarea unei participări mai active a străinilor la măsurile de integrare, întru valorificarea potențialului acestora.

Implementarea Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale în domeniul migrației și azilului pentru anii 2016-2020

Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale în domeniul migrației și azilului pentru anii 2016-2020 a fost elaborat în conformitate cu prevederile HG nr. 655 din 08.09.2011 și în contextul realizării pct. 3, art.14 al Acordului de Asociere din Planul național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană pentru anii 2014-2016, aprobat prin HG nr. 808 din 07.10. 2014. și a fost aprobat prin HG nr. 736 din 10.06.2016. Obiectivele propuse în raport cu străinii, urmează să contribuie la evitarea xenofobiei, asigurarea drepturilor omului stipulate în Constituția Republicii Moldova și convențiile internaționale la care Republica Moldova este parte.

Planul de acțiuni menționat cuprinde 30 de obiective și 121 de acțiuni sistematizate în 6 capitole: I. Stabilizarea și dezvoltarea cadrului de cooperare internațională în domeniul migrației și azilului; II. Migrația legală; III. Migrație și dezvoltare; IV. Managementul migrației în cazul unui aflux sporit de străini (migranți, refugiați); V. Combaterea migrației ilegale; VI. Instrumente de control ale migrației.

În cadrul implementării Planului nominalizat în perioada anilor 2017-2019 s-a realizat o serie de activități, printre care menționăm unele ce țin de asigurarea respectării drepturilor migranților.

În scopul realizării prevederilor Legii nr. 274 din 27.12.2011 privind integrarea străinilor în Republica Moldova a fost aprobată HG nr. 71 din 23.01.2018 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni privind integrarea străinilor pentru anul 2018. Planul are drept scop prioritar activități și concentrarea eforturilor pentru realizarea unor obiective majore care vor permite asigurarea accesului la realizarea drepturilor, îmbunătățirea cadrului legal-normativ, precum și consolidarea capacităților structurilor implicate în oferirea serviciilor străinilor pe întreg teritoriul țării.

A fost aprobată HG nr. 553 din 12.07.2017 cu privire la instituirea centrelor de integrare pentru străini, prin care în cadrul BMA au fost create 3 centre de integrare, dotate cu echipament necesar (cu suportul Centrului Internațional pentru Dezvoltarea Politicilor Migraționale), Ambasadei României, inclusiv din Suportul Bugetar acordat de Uniunea Europeană). Centrele de integrare își desfășoară activitatea zonală: Nord – în mun. Bălți, Centru – în mun. Chișinău, Sud – în mun. Cahul, după cum urmează: 1. Centrul de integrare pentru străini Serviciul regional Nord (Bălți) deservește mun. Bălți și 14 raioane; 2. Centrul de integrare pentru străini Centru (Chișinău) deservește mun. Chișinău și 12 raioane; 3. Centrul de integrare pentru străini Serviciul regional Sud (Cahul) deservește UTA Găgăuzia și 6 raioane. Finanțarea acestor Centre este efectuată din contul alocațiilor de la bugetul de stat, aprobate pentru MAI, precum și din alte surse de finanțare care nu contravin legislației naționale în vigoare.

Crearea Centrelor de integrare vine întru sprijinirea pe termen lung a străinilor în procesul de integrare, reprezentând un ghișeu unic de recepționare a cererilor de solicitare a activităților sau programelor de integrare, de implementare a mecanismului de redirecționare, de asigurare a coordonării interinstituționale în teritoriu, precum și un serviciu pe termen lung, orientat față de populația locală majoritară. Astfel, pe parcursul anului 2018 circa 560 străini au fost referiți spre diverse programe și activități de integrare.

Străinii pot frecventa cursurile de studiere a limbii de stat în baza cererii depuse la BMA. Conform metodologiei aprobate anterior 4 instituții competente au fost identificate ca prestatori de serviciu pentru străini în domeniul studierii limbii de stat, cum ar fi: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, mun. Chișinău; ANTEM; Universitatea de Stat „Alec Russo”, mun. Bălți; Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu”, mun. Cahul. În cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” activează Centrul de organizare a cursurilor pentru studierea limbii române de către străinii care au dobândit o formă de protecție în Republica Moldova. În anul 2017, la acest Centru au realizat cursuri de studiere a limbii române circa 40 de străini. Sesiunile de acomodare socioculturală se realizează 1-2 ori pe an, la solicitarea BMA. În anul 2018 au fost redirecționați la cursuri de studiere a limbii de stat 24 persoane: ANTEM – 17 străini; Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” – 7 beneficiari. În anul 2019 cursuri de studiere a limbii de stat au frecventat 8 persoane: ANTEM – 5 străini; Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” - 3 străini.

Pe parcursul anului 2019, au fost oferite străinilor peste 200 consultări unice. Domeniile vizate: studierea limbii române, obținerea cetățeniei Republicii Moldova, angajarea în câmpul muncii. De asemenea, pentru consiliere în domeniul integrării persoanele au fost direcționate la autoritățile relevante: ANOFM - 4 beneficiari de protecție umanitară; Casa Națională de Asigurări în Medicină - 4 beneficiari de protecție umanitară.

ANOFM în conformitate cu prevederile art.2 alin.(2) din Legea 105/2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj realizează activități privind integrarea străinilor pe piața muncii. Conform Legii 274/2011 privind integrarea străinilor în Republica Moldova, străinii titulari ai dreptului de ședere provizorie pentru reîntregirea familiei, pentru activități umanitare sau religioase, care au obținut protecție internațională sau azil politic în Republica Moldova, li s-a recunoscut statutul de apatrid în Republica Moldova sau sunt titulari ai dreptului de ședere permanentă sunt beneficiarii acțiunilor și măsurilor de ocupare și de protecție socială în caz de șomaj, la fel ca și celelalte persoane aflate în căutarea unui loc de muncă. Inclusiv, la aplicarea Legii 105/2018 se interzice orice discriminare pe criterii de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, convingeri, sex, vârstă, dezabilitate, opinie, apartenență politică, avere, origine socială sau orice alt criteriu (art.2 alin (4)).

Începând cu anul 2016 ANOFM implementează mecanismul de includere a străinilor în activități de integrare. În perioada 2017 - 2019 subdiviziunile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă au înregistrat 216 persoane din categoria străinilor cu drept și statut de șomer, din care 49% au reprezentat femeile, iar 26,4% au fost angajate în câmpul muncii.

Din totalul străinilor înregistrați la STOFM 16,2% au reprezentat tinerii 16-29 ani. Cele mai multe persoane au beneficiat de servicii de informare și consiliere profesională - peste 93%, iar peste 54% - servicii de mediere privind angajarea în câmpul muncii. Conform drepturilor, 11 persoane au beneficiat de ajutor de șomaj, iar 6 pers. – de alocație de integrare și reintegrare. Absolvenți ai unui curs gratuit de formare profesională – 3 persoane. ANOFM continuă realizarea acțiunilor pe piața muncii și asigurarea ca persoanele care nu au cetățenie să beneficieze de acces liber nelimitat și fără discriminare la serviciile de ocupare a forței de muncă

Republica Moldova a aderat la Convenția privind statutul refugiaților din 1951 și Protocolul acesteia prin Legea nr. 677/XV din 23 noiembrie 2001 cu o serie de rezerve. În conformitate cu paragraful întâi al articolului 42 din Convenție, Republica Moldova interpretează dispozițiile articolului 21 din Convenție, ca nefiind obligată să acorde refugiaților locuințe.

Pe lângă ARI sunt acreditate 3 organizații etnoculturale, care unesc migranții, refugiații, alte categorii de non-cetățeni, cum ar fi: Societatea de Protecție a Copiilor de Origine Africană “Fatima” din Republica Moldova, Comunitatea Originarilor din Țările Afro-Asiatice în

Moldova, Centrul de Caritate pentru Refugiați. Toate aceste organizații participă activ în promovarea drepturilor străinilor aflați în Moldova, contribuind la prevenirea discriminării întemeiate pe rasă, culoare, origine națională sau etnică. Liderii organizațiilor menționate sunt membrii ai Consiliului Coordonator al organizațiilor etnoculturale, care activează pe lângă ARI. În opinia reprezentanților ONG-urilor vizate, situația în Republica Moldova în ceea ce privește asigurarea drepturilor non-cetățenilor în general se îmbunătățește.

P.P.24, 25 (Observații finale)

Instruirea privind discriminarea rasială pentru judecători, avocații, funcționarii de stat, etc.

În scopul îmbunătățirii cunoștințelor teoretice și deprinderilor practice referitoare la calificarea și investigarea faptelor penale, ofițerii de urmărire penală participă în permanentă la ateliere de instruire cu diverse tematici. În perioada 24-25 iunie 2019, 6 reprezentanți ai organului de urmărire penală din cadrul IGP au participat la conferința regională cu genericul „Infrațiuni motivate de ură împotriva romilor, o provocare pentru forțele naționale de poliție“, care s-a desfășurat în or. Odessa, Ucraina, iar în perioada 23-24 septembrie și 30 septembrie – 01 octombrie 2019, 40 de reprezentanți ai subdiviziunilor teritoriale ale IGP (femei – 10, bărbați -30), inclusiv ofițeri de urmărire penală, au participat la seminarul de instruire „Investigarea infracțiunilor motivate de ură“, care s-a desfășurat la or. Soroca și mun. Comrat.

În anul 2019 au fost organizate 11 măsuri de conștientizare a aspectului gender și de consolidare a capacităților angajaților Poliției în domeniul prevenirii și intoleranței asupra tuturor cazurilor de discriminare (masă rotundă - 1, atelier de lucru - 1, curs de perfecționare/specializare - 2, conferință internațională - 1, atelier de instruire - 2, curs de instruire - 4), la care au participat, în total, 141 de angajați ai Poliției (femei - 42, bărbați - 99).

În conformitate cu dispoziția de studii pentru Departamentul de Dezvoltare Profesională și Managerială, catedra „Drept public și securitate a frontierei” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI a realizat/și realizează instruiți la cursurile de formare continuă pentru grupele cu specializarea în domeniul:

- „*Combaterea fenomenului discriminării*” sunt prevăzute în total 12 ore în curricula „Protecția Juridică a Drepturilor Omului”(PJDO) pentru tematica egalității de gen, fiind propuse spre audiență următoarele subiecte: prevederile legale naționale și internaționale referitoare la violența în bază de gen, mecanisme de combatere a discriminării, legislația antidiscriminare în Republica Moldova, combaterea fenomenului discriminării în activitatea MAI.

- „*Managementul resurselor umane*” cu tematica: asigurarea egalității de gen în sectorul de securitate și apărare, recrutare/selectare/angajare/promovare cu referire la egalitatea de gen - 2 ore;

- „*Protecția juridică a drepturilor omului*” cu tematica: mijloace și mecanisme de protecție a drepturilor omului, standarde minime privind tratamentul deținuților, mecanisme internaționale și naționale antitortură – total 8 ore;

- „*Asigurarea egalității de gen și prevenirea discriminării*” cu tematica: consolidarea capacităților polițiștilor în domeniul protecției drepturilor omului, în special ale minorităților naționale, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor cu dezabilități, consolidarea capacităților angajaților MAI în domeniul nediscriminării, neadmiterii torturii și standardelor stabilite în Protocolul de la Istanbul, inclusiv în domeniul prevenirii violenței între deținuți, etc.– total 24 ore;

- „*Protecția drepturilor minorităților naționale*” cu tematica: protecția drepturilor minorităților etnice (romii și alte etnii), protecția drepturilor și libertăților persoanelor cu dezabilități ca minoritate națională, identitatea națională, factorul etnic și modele de integrare a grupurilor etnice, analiza cadrului național și internațional privind integrarea grupurilor etnice, respectul identității romilor și integrarea lor – total 16 ore;

- „*Protecția juridică a drepturilor omului II*” cu tematica: respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor cu dezabilități, mijloace și mecanisme de protecție a drepturilor omului, standarde minime privind tratamentul deținuților, mecanisme internaționale și naționale antitortură, jurisprudența CEDO și încălcarea anumitor drepturi fundamentale ale omului, etc.– total 24 ore.

În perioada 2017-2019 au fost instruiți 205 procurori în cadrul a 17 activități, organizate de către Institutul Național al Justiției, cu următoarele tematici: Convenția Europeană a Drepturilor Omului: aspecte penale; Asigurarea drepturilor fundamentale ale persoanei în contextul cooperării juridice internaționale a statelor; Drepturile migranților; Drepturile victimelor infracțiunilor în cadrul procesului penal; Înregistrarea și investigarea infracțiunilor de ură; Nediscriminarea și egalitatea; etc.

În perioada 18 – 20 noiembrie 2019 a avut loc atelierul de instruire cu genericul „Crimele motivate de ură împotriva romilor – o provocare pentru Poliția națională”, organizat de Ministerul Afacerilor Interne (MAI) și Inspectoratul General al Poliției (IGP) sub egida Consiliului Europei. Scopul cursului de instruire - consolidarea cunoștințelor teoretice și experiențelor practice a angajaților poliției în domeniul investigării și documentării infracțiunilor motivate de ură, prin preluarea bunelor practici europene și examinarea jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO). La atelier au participat în jur de 25 de polițiști.

În perioada 29-31 ianuarie 2019, Consiliul Audiovizualului (CA) a desfășurat, cu suportul CE, 3 seminare naționale cu genericul „Reflectarea campaniei electorale la alegerile parlamentare și referendumul republican din 24 februarie 2019 de către furnizorii de servicii media audiovizuale”, pentru jurnaliștii și editorii de la posturile de radio și televiziune din Republica Moldova (Chișinău, Comrat, Bălți). Seminarele au avut drept scop asigurarea reflectării echitabile, echilibrate și imparțiale a campaniei electorale, asigurarea eliminării tuturor formelor de discriminare pe considerente de rasă, sex, religie, xenofobie, promovarea libertății de exprimare și a pluralismului politic în serviciile de televiziune și radiodifuziune ale furnizorilor de servicii media audiovizuale din țară.

CA a efectuat monitorizarea tematică cu privire la timpul/spațiul de emisie alocat comunității rome în perioada 01.01.2018-10.04.2019 de către furnizorii de servicii media aflați sub jurisdicția Republicii Moldova. În perioada indicată din cei 57 de furnizori de servicii media de televiziune care activează pe teritoriul Republicii Moldova, 21 au alocat timp și spațiu de emisie comunității rome și au indicat emisiunile, data și durata acestora. În ceea ce-i privește furnizorii de servicii media de radiodifuziune sonoră, din cei 55 care își desfășoară activitatea, doar 5 au alocat timp și spațiu de emisie comunității rome. În total, 21 de furnizorii de servicii media de televiziune au alocat aproximativ 27 de ore de emisie dedicate comunității rome, iar furnizorii de servicii media de radiodifuziune doar 25 de minute.

P.P.26,28 (Observații finale)

Acțiunile aferente ratificării a unor convenții internaționale sunt prevăzute în Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018–2022 (PNADO – 3): Capitolul 1. *Armonizarea cadrului normativ național cu standardele internaționale*, în special acțiunile: acțiunea 2 Ratificarea Convenției internaționale pentru protecția tuturor persoanelor împotriva disparițiilor; acțiunea 3 Ratificarea Convenției ONU pentru protecția drepturilor tuturor muncitorilor migranți și ale membrilor familiilor acestora; acțiunea 4 Ratificarea amendamentului la art. 8 alin. 6 din Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare.

Totodată, capitolul 15. *Drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale* prevede, printre altele, acțiunile întru organizarea unor evenimente în vederea susținerii oamenilor de descendență africană în cadrul Deceniului internațional pentru persoanele de origine africană 2015–2024 (subacțiunea 2.2) precum și elaborarea și implementarea Planului de acțiuni pentru implementarea Declarației de la Durban, adoptată la Conferința mondială împotriva rasismului, discriminării rasiale, xenofobiei și intoleranței din Africa de Sud, în 2001 (subacțiunea 2.3).

ÎNCHEIERE

Raportul periodic al Republicii Moldova asupra aplicării Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (rapoartele periodice nr. 12,13,14) arată că, a fost înregistrat un progres și se observă realizări semnificative în procesul de implementare a Convenției în perioada 2017-2019 prin prisma realizării ”Observațiilor finale privind cel de-al zecelea și al unsprezecelea raport periodic al Republicii Moldova”, adoptate de CERD (CERD/C/MDA/CO/10-11). Cu toate acestea, există anumite deficiențe întâmpinate la implementarea Convenției, cum ar fi:

- *necesitatea îmbunătățirii sistemului de colectare și sistematizare* a datelor privind numărul crimelor motivate de ură, cazurilor de discursuri instigatoare la ură, urmăriri penale, condamnări și de despăgubiri pentru victime;
- *neajunsurile în domeniul protejării drepturilor la libertatea religioasă ale persoanelor ce aparțin unor grupuri etnice* (musulmani, evrei, etc.);
- *comunitățile rome* continuă să se confrunte cu provocări precum excluderea socială, discriminarea, stereotipurile, prejudecățile, etc;
- *nivelul insuficient de cunoaștere și de conștientizare* a prevederilor Convenției de către funcționarii publici, îndeosebi, cei care activează în organele administrației publice locale;
- *nerespectarea prevederilor cadrului legislativ-normativ*. Legislația națională respectivă uneori nu este pusă în aplicare în mod adecvat, există și situații de încălcare a unor legi și a altor acte normative actuale. Din cauza acestor dezavantaje un șir de probleme rămân nerezolvate, în special la nivel local (încălcarea drepturilor lingvistice ale minorităților naționale, reprezentarea redusă a persoanelor aparținând minorităților naționale în administrația de stat și serviciul public, etc).

Înlăturarea acestor obstacole va contribui la sporirea eficienței și a impactului al procesului de implementare a Convenției, la îmbunătățirea situației în domeniu, în sensul eliminării rapide a tuturor formelor și a manifestărilor de discriminare rasială în societatea Republicii Moldova.